

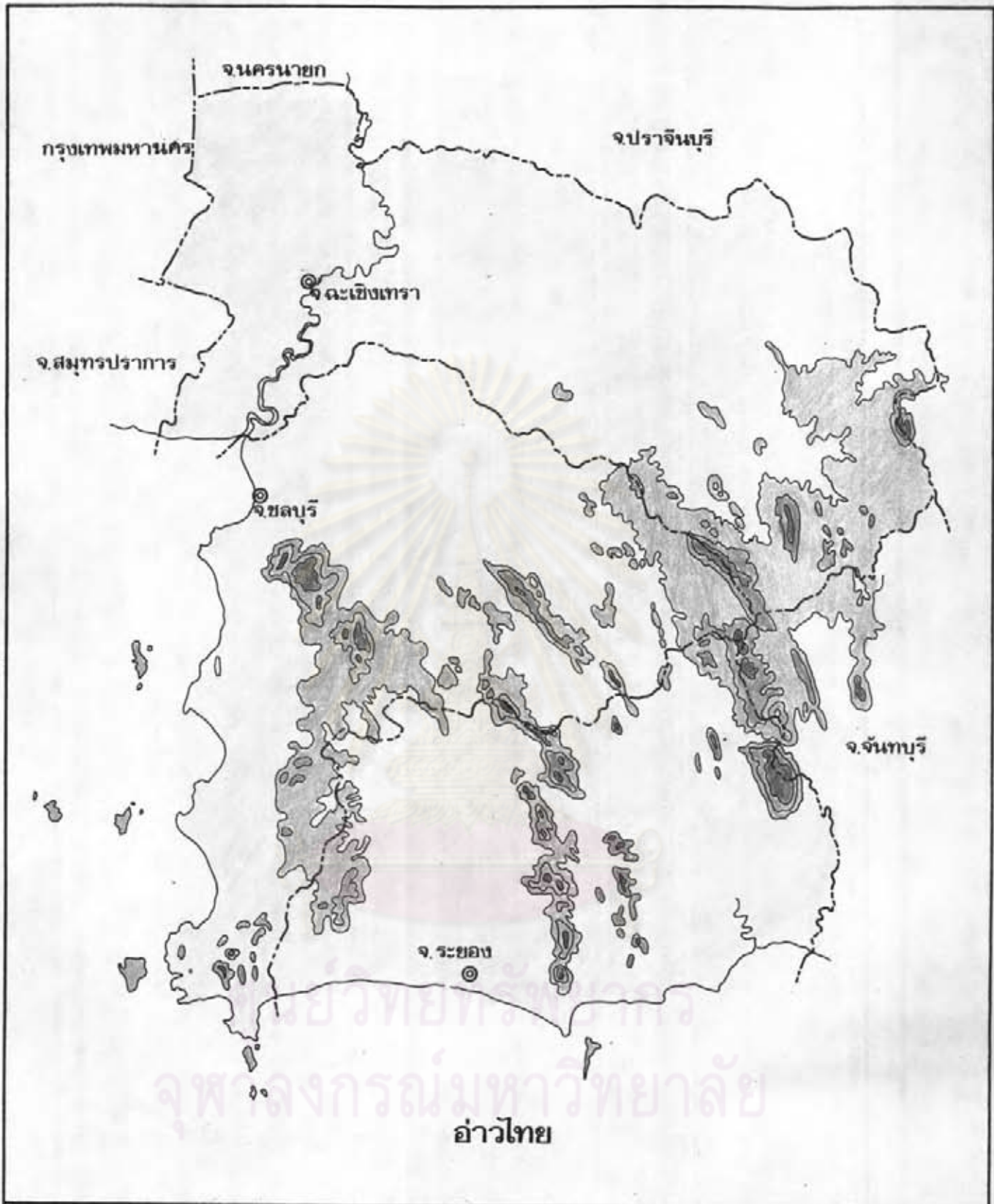
ลักษณะทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาหรือพื้นที่ตามโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลและวันออก เป็นส่วนหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า "อนุภาค" มีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 13,266 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 36.34 และ 2.58 ของพื้นที่ภาคและประเทศ ตามลำดับ มีอาณาเขตติดต่อกับคือ (แผนที่ 3.1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จ.สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร นครนายก และปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จ.ฉะเชิงเทรา และ ปราจีนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	อ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อ่าวไทย

3.1 ลักษณะทางกายภาพ

3.1.1 ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของอนุภาคแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ทางตอนบนของอนุภาคเป็นที่ราบสูงระหว่าง เทือก เขาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กับเทือก เขาทางตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ราบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาที่เกิดแผ่นดินยุบตัว ทำให้เกิดที่ราบแคบ ๆ เรียกว่า ฉนวนไทย (Thai Corridor) ซึ่งได้แก่พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดฉะเชิงเทราและตอนบนของจังหวัดชลบุรี ส่วนทางตอนกลางและตะวันตกของอนุภาคมีภูเขาขนาดเล็กสูงต่ำสลับกัน โดยวางตัวแนวตะวันตกเฉียงเหนือไปทางตะวันออกเฉียงใต้ และมีที่ราบแคบ ๆ สลับตัวอยู่ระหว่างแนวภูเขาได้แก่ ตอนล่างของจังหวัดชลบุรี ตอนบนของจังหวัดระยองและตะวันตกของจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่วนตอนใต้ของอนุภาคมีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับกับพื้นที่ราบ (แผนที่ 3.2) พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นที่ราบระหว่าง เขากับชายทะเล ยาวตลอดแนวชายฝั่งซึ่งบริเวณชายฝั่งทะเลตอนบนจนถึงอ่างศิลา เป็นพื้นที่ชายเลน และตั้งแต่

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

แสดง: ลักษณะภูมิประเทศ		แผนที่ 3.2	
0-100	100-200		
200-400	400 ขึ้นไป		
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร		หน่วย: เมตร	

อย่างสีลาลงไป ชายฝั่งทะเลส่วนใหญ่จะเป็นหาดทราย จะมีบ้างที่เป็นชายเลนและหินโสโครก ใต้แก่ง ศรีราชา และบางเสา บริเวณนอกชายฝั่งมีเกาะขนาดใหญ่และเล็กอีกมากที่สำคัญ ใต้แก่ง เกาะสีชัง เกาะล้าน เกาะแสมสาร และเกาะเสม็ด เป็นต้น

3.1.2 ลักษณะภูมิอากาศ

- ภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศของอนุภาค แบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1) ภูมิอากาศแบบสะวันนา (Savanna climate) เป็นบริเวณที่มีอากาศค่อนข้างร้อน มีฤดูแล้งสลับฤดูฝนอย่างชัดเจน มีฝนตกค่อนข้างชุก เนื่องจากติดทะเลและอยู่ในทิศทางของลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ใต้แก่ง พื้นที่ทางตะวันตกของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง

2) ภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน (Tropical monsoon climate) เป็นบริเวณที่มีลักษณะอากาศร้อนเกือบเท่าแบบสะวันนา แต่มีปริมาณฝนมากกว่า เพราะอยู่ในอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ มีช่วงระยะแห้งแล้งสั้น ๆ ใต้แก่ง พื้นที่ทางตะวันออกของอำเภอแกลง จังหวัดระยอง

- ฤดูกาล ในพื้นที่อนุภาค แบ่งเป็น 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน มีลักษณะร้อนและแห้งแล้ง เนื่องจากอิทธิพลของลมที่พัดและลมตะวันออกเฉียงใต้ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ทำให้ระยะต้นฝนมีฝนตกและเกิดฟ้าคะนองอย่างรุนแรง เมื่อถึงเดือนมิถุนายน ฝนจะลดปริมาณลงและในช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม จะได้รับอิทธิพลจากดีเปรสชัน ซึ่งพัดมาจากทะเลจีนใต้ ทำให้มีฝนตกมากและต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนธันวาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดมาจากประเทศจีน ทำให้อุณหภูมิลดลง แต่อากาศจะหนาวเย็นมากนัก เนื่องจากติดกับทะเล ส่วนในบริเวณที่เป็นภูเขาอากาศจะหนาวเย็นมากกว่า

- อุณหภูมิ เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่ติดกับทะเล ซึ่งมีลมทะเลกำลังค่อนข้างแรงพัดตลอดฤดูร้อน ทำให้อากาศโดยทั่วไปไม่ร้อนมากนักปกติอุณหภูมิประจำวันจะประมาณ 27-29 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยในรอบ 10 ปีตั้งแต่ 2524-2533 อยู่ระหว่าง 25-30

องศาเซลเซียส โดยวัดจากสถานีตรวจอากาศ 3 แห่ง คือที่ชลบุรี เกาะสีชัง และสัตหีบ

- ความชื้นสัมพัทธ์ ค่าความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง 73-77% ซึ่งนับว่าค่อนข้างสูง โดยค่าความชื้นสัมพัทธ์จะลดลงในฤดูหนาวแต่ในฤดูร้อนจะลดลง เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพื้นน้ำ

- ปริมาณฝน เนื่องจากอนุภาคได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และพายุดีเปรสชันจากทะเลจีนใต้จึงทำให้ฝนตกชุก โดยเฉพาะชายฝั่งทะเลทางตอนใต้จะมีฝนตกชุกในเดือนกันยายน ส่วนเดือนธันวาคมจะเป็นเดือนที่แห้งแล้งที่สุด (ตารางที่ 3.1)

3.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติ

- ป่าไม้ พื้นที่อนุภาคประกอบด้วยป่าไม้หลายชนิด ส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณตะวันตกของอนุภาค (แผนที่ 3.3) ลักษณะป่าที่สำคัญ ๆ คือ ป่าดิบชื้น เป็นป่าที่มีสภาพหนาแน่นและเขียวตลอดปี อยู่ในเขตที่มีปริมาณน้ำฝนและความชื้นสูง จะพบในบริเวณตะวันตกของจังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรี ไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ตระกูลยาง ตะเคียน กระบาก เป็นต้น ป่าเบญจพรรณ เป็นป่าที่มีปริมาณน้ำฝนน้อย ส่วนใหญ่เป็นไม้ผลัดใบในฤดูแล้ง แต่มีไม้มีค่า และมีป่าเกิดขึ้นเกือบทุกปีไม้ที่สำคัญได้แก่ ไม้ประดู่ แดง มะค่าโมง ซึ่งจะพบในบริเวณอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา ป่าชายเลน เป็นป่าไม้ประเภทไม้ผลัดใบมีเรือนยอดแน่นทึบ จะเกิดตามดินเลนชายทะเลที่มีน้ำทะเลท่วมถึงป่าชายเลนเป็นป่าที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจในรูปของการนันทนาการเป็นพื้นที่และถ่านรวมทั้งยังเป็นแหล่งอาศัย แหล่งอาหารของสัตว์น้ำวัยอ่อนที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด แต่ในปัจจุบันป่าชายเลนถูกบุกรุกเพื่อทำนาุ้งจนเหลือน้อยลงมาก พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ในอนุภาคจะเป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ โดยอยู่ในรูปของ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ โดยแบ่งเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 2 แห่ง คือ ป่าเขาเขียวและเขาชมภู่ จังหวัดชลบุรี และป่าเขาอ่างฤๅไน จังหวัดฉะเชิงเทรา อุทยานแห่งชาติ มี 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาชะเมาและเขาวง ซึ่งเป็นเขตต่อระหว่างจังหวัดระยองและจังหวัดจันทบุรี และอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้าและหมู่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ป่าสงวนแห่งชาติ มี 19 แห่ง ซึ่งป่าชนิดนี้มักถูกทำลายและแปรสภาพพื้นที่ที่นำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น

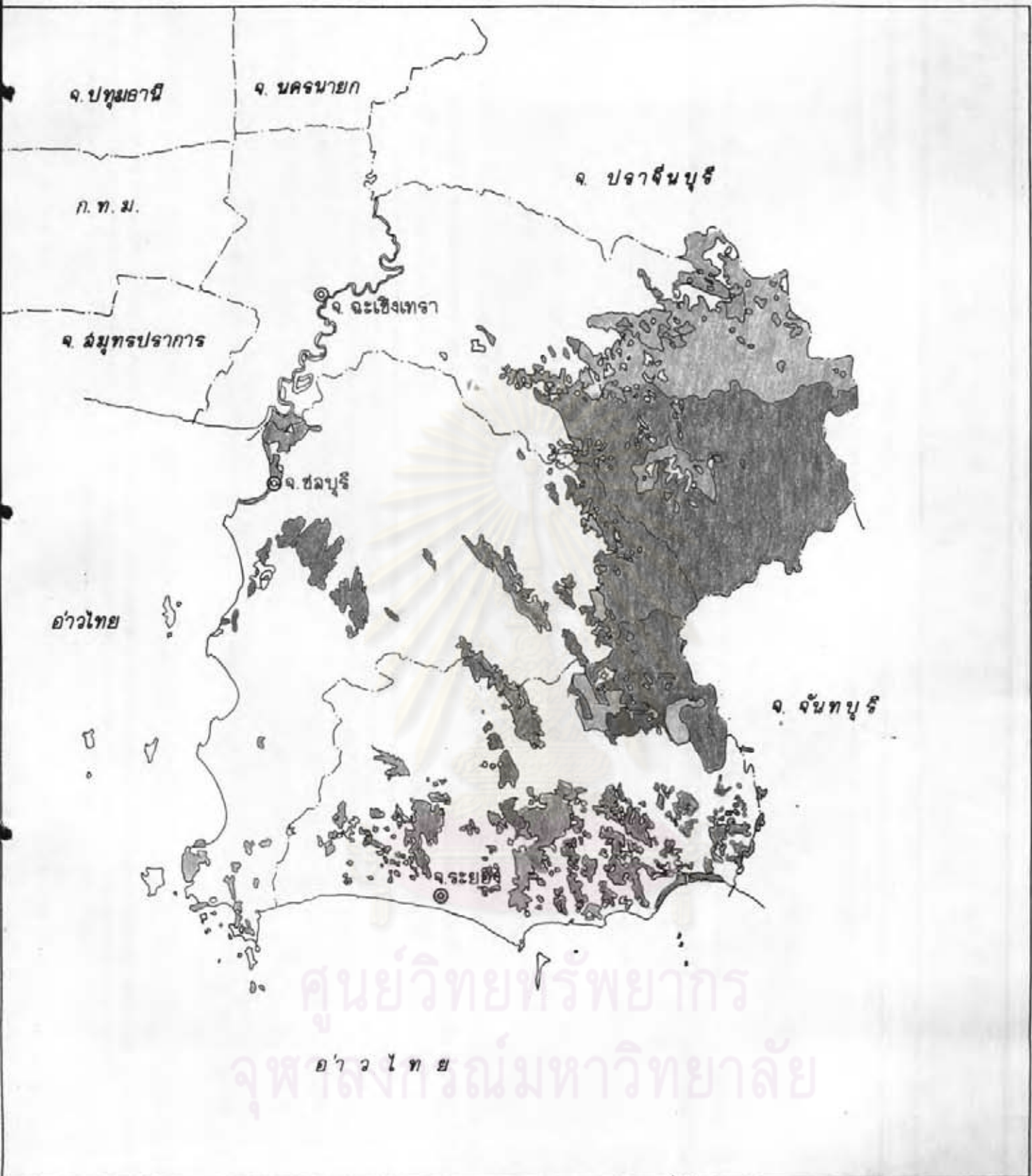
ตารางที่ 3.1 ค่าปริมาณฝนเฉลี่ย จำนวนวันที่ฝนตกเฉลี่ยรายเดือนและค่าปริมาณฝนสูงสุด ใน 24 ชั่วโมง ในคาบ 30 ปี พ.ศ. 2494-2523

Table 3.1 Average Rainfall, Monthly Average Rainy Days and Maximum Rainfall in 24 Hours, 1951-1980

สถานี Station	ชลบุรี Chonburi			สระบุรี Ko Si Chang			สกลนคร Sattahip			ชัยภูมิ Chaathaburi			หนองคาย Khong Yai		
	ปริมาณฝนเฉลี่ย Mean	จำนวนวันที่ ฝนตกเฉลี่ย รายเดือน	ปริมาณฝน สูงสุด ใน 24 ชม.	ปริมาณฝนเฉลี่ย Mean	จำนวนวันที่ ฝนตกเฉลี่ย รายเดือน	ปริมาณฝน สูงสุด ใน 24 ชม.	ปริมาณฝนเฉลี่ย Mean	จำนวนวันที่ ฝนตกเฉลี่ย รายเดือน	ปริมาณฝน สูงสุด ใน 24 ชม.	ปริมาณฝนเฉลี่ย Mean	จำนวนวันที่ ฝนตกเฉลี่ย รายเดือน	ปริมาณฝน สูงสุด ใน 24 ชม.	ปริมาณฝนเฉลี่ย Mean	จำนวนวันที่ ฝนตกเฉลี่ย รายเดือน	ปริมาณฝน สูงสุด ใน 24 ชม.
		Mean rainy day	Greatest in 24 hrs		Mean rainy day	Greatest in 24 hrs		Mean rainy day	Greatest in 24 hrs		Mean rainy day	Greatest in 24 hrs		Mean rainy day	Greatest in 24 hrs
ม.ค. Jan	13.2	1.8	80.8	7.5	1.2	29.6	25.9	2.6	53.2	14.1	2.1	42.5	28.8	2.7	85.0
ก.พ. Feb	25.2	3.3	92.1	21.4	3.1	89.8	80.4	4.8	117.8	45.5	4.8	83.7	75.5	6.2	181.0
มี.ค. Mar	38.3	4.5	103.4	21.8	3.1	66.5	81.8	4.8	118.1	88.3	6.5	106.4	128.7	10.1	105.2
เม.ย. Apr	78.3	7.8	90.9	42.4	5.2	78.5	83.0	7.5	108.7	113.2	10.0	89.1	141.3	13.2	98.2
พ.ค. May	182.2	14.7	128.2	173.8	13.4	100.5	192.8	13.7	170.0	340.3	20.8	157.0	408.6	22.2	182.7
มิ.ย. Jun	118.2	14.7	85.4	112.5	11.7	192.4	84.2	11.4	104.8	425.5	24.8	217.1	825.8	25.5	306.9
ก.ค. Jul	182.3	17.0	130.6	107.7	14.0	83.5	103.2	13.8	155.0	478.2	24.8	220.0	838.2	27.1	352.0
ส.ค. Aug	118.2	18.0	131.0	122.3	14.4	80.2	96.0	12.3	89.7	327.0	26.0	275.7	1072.1	27.8	553.7
ก.ย. Sep	296.3	20.1	124.2	287.2	18.3	158.8	222.2	16.5	107.7	524.8	21.8	202.5	772.3	25.3	297.8
ต.ย. Oct	216.2	17.8	145.4	244.8	18.0	196.2	282.5	17.0	202.7	284.7	18.0	238.8	345.5	19.8	352.1
พ.ย. Nov	80.5	8.5	91.8	49.7	8.0	121.7	90.6	8.0	218.8	85.8	6.5	99.1	98.0	8.2	134.1
ธ.ค. Dec	8.5	1.4	27.7	12.1	1.9	71.7	15.0	1.7	87.0	11.8	1.7	66.4	21.3	2.9	182.7
ทั้งปี Year	1296.4	127.8	145.4	1223.2	104.3	190.1	1321.8	114.1	318.4	2977.2	170.8	336.8	4783.9	183.0	553.7

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา
Source : Department of Meteorology

T15181951

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก	แผนที่ 3.3									
<p>แผนที่แสดงลักษณะป่าไม้</p> <table border="0"> <tr> <td>■ ป่าดิบชื้น</td> <td>■ ป่าเบญจพรรณ</td> <td>■ ป่าเต็งรัง</td> </tr> <tr> <td>■ พื้นที่ทำไร่เลื่อนลอย</td> <td>■ ป่าละเมาะ</td> <td>■ พื้นที่เกษตร</td> </tr> <tr> <td>■ ป่าชายเลน</td> <td>■ ลวนยาง</td> <td>■ ที่รกร้างว่างเปล่า</td> </tr> </table>	■ ป่าดิบชื้น	■ ป่าเบญจพรรณ	■ ป่าเต็งรัง	■ พื้นที่ทำไร่เลื่อนลอย	■ ป่าละเมาะ	■ พื้นที่เกษตร	■ ป่าชายเลน	■ ลวนยาง	■ ที่รกร้างว่างเปล่า	<p>น</p> <p>๐ ๕ ๑๐ ๒๐</p>
■ ป่าดิบชื้น	■ ป่าเบญจพรรณ	■ ป่าเต็งรัง								
■ พื้นที่ทำไร่เลื่อนลอย	■ ป่าละเมาะ	■ พื้นที่เกษตร								
■ ป่าชายเลน	■ ลวนยาง	■ ที่รกร้างว่างเปล่า								

- แหล่งน้ำและการชลประทาน แบ่งเป็นน้ำฝน น้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน

น้ำฝน พื้นที่คกบริเวณอนุภาคส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ทำให้เกิดฝนตกช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และยังได้รับอิทธิพลจากพายุไซลอนบริเวณทะเลจีนใต้ ทำให้ฝนตกชุกในเดือนตุลาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน แต่การกระจายตัวของปริมาณน้ำฝนไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือ บริเวณตอนบนของอนุภาค จะมีปริมาณฝนเฉลี่ย 1400 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนบริเวณทางตอนใต้ปริมาณฝนจะมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นเรื่อย ๆ

น้ำผิวดินหรือน้ำท่า เนื่องจากพื้นที่อนุภาคส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มสลับภูเขาและเป็นพื้นที่ราบตามชายฝั่งทะเลทำให้เกิดลุ่มน้ำขนาดเล็กทั่วไป โดยประมาณว่า ร้อยละ 50 ของพื้นที่ลุ่มน้ำ จะมีการระบายน้ำจากลำธารสายหลักจะไหลลงสู่อ่าวไทยทางตอนใต้ ส่วนอีกร้อยละ 40 ไหลลงสู่อ่าวไทยทางตอนบน (หรือทางตะวันตกของพื้นที่) และอีกร้อยละ 10 จะไหลลงสู่พื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (แผนที่ 3.4) ลุ่มน้ำที่สำคัญได้แก่

ลุ่มน้ำบางปะกง ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 6,305 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำบางปะกงเป็นแม่น้ำสายหลัก และมีแม่น้ำสายเล็ก ๆ ซึ่งให้น้ำตลอดปีอีกหลายสาย ลุ่มน้ำสาขาของลุ่มน้ำบางปะกง คือลุ่มน้ำท่าลาด มีคลองท่าลาดซึ่งมีต้นน้ำมาจากคลองสาขา คือ คลองสิษั๊กและคลองระบม ในเขตอำเภอสนามชัยเขต ไหลผ่านอำเภอพนมสารคามบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงบริเวณอำเภอบางน้ำเปรี้ยว ส่วนลุ่มน้ำคลองพานทองและลุ่มน้ำคลองหลวงอยู่ในเขตอำเภอพานทองและอำเภอน้ำสีนคมจังหวัดชลบุรี จะมาบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงบริเวณปากน้ำบางปะกงสายหนึ่ง และบริเวณอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทราอีกสายหนึ่ง

ลุ่มน้ำห้วยใหญ่และคลองมะเกลือ ครอบคลุมพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลของอำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,214 ตารางกิโลเมตร ต้นน้ำลำธารจะกระจายอยู่ตามแนวเหนือ-ใต้ หิศ้านลาดจะหันไปทางทิศตะวันตก ทำให้เกิดลำธารหลายสายไหลลงสู่อ่าวไทย นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บน้ำอีกหลายแห่งที่สร้างไว้เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ก่อนที่น้ำจะไหลลงสู่ทะเล เช่น อ่างเก็บน้ำบางพระ อ่างเก็บน้ำหนองค้อ อ่างเก็บน้ำมานประชัน ซึ่งรับน้ำจากลำธารที่มีต้นกำเนิดจากเขาเขียว เขาชมัญ และเขาห้วยสะพาน

ลุ่มน้ำคลองใหญ่ (หรือลุ่มน้ำระยอง) อยู่ทางทิศใต้ของอนุภาคครอบคลุม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 อ่าวไทย

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

แสดง:พื้นที่ลุ่มน้ำ		แผนที่ 3.4	
สัญลักษณ์	ที่ตั้งจังหวัด	ขอบเขตลุ่มน้ำ	
..... ขอบเขตจังหวัด ขอบเขตจังหวัด	แม่น้ำ คลอง ลำห้วย	
ที่มา: แผนที่ทรัพยากรชายฝั่งทะเลตะวันออก			

พื้นที่อำเภอปลวกแดง อำเภอบ้านค่าย และอำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง และบางส่วนของ อำเภอสัตหีบ อำเภอบางละมุงและอำเภอสัตหีบจังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 2,228 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำระยองเป็นแม่น้ำสายหลัก ขอบเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ จะเป็นแนวภูเขาทาง ด้านตะวันออกและตะวันตก โดยทิศตะวันออกจะเป็นภูเขาตะเภาคว่า เขาท่าตุ๊ก เขาวงช้าง เขาหน้ายักษ์ และเขาขุนอิน ส่วนทางทิศตะวันตกจะเป็นแนวเขาครอก เขาจอมเท่ เกิดเป็น ลำธาร คลองตาขวัญ คลองหมามุ่ย คลองคอกกราช คลองมาบข่า ไหลรวมเป็นคลองใหญ่และ ไหลลงสู่อ่าวไทยบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดระยองและยังมีอ่างเก็บน้ำคอกกราช ซึ่งมีความจุ ประมาณ 58 ล้านลูกบาศก์เมตร โดยรับน้ำจากคลองคอกกราชและคลองพู่

ลุ่มน้ำประแส อยู่ทางตอนใต้ของอนุภาคติดกับลุ่มน้ำคลองใหญ่ทางด้าน ตะวันออก มีพื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 2,540 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่เขตอำเภอวังจันทร์ อำเภอแกลง จังหวัดระยองและบางส่วนของอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ลักษณะลุ่มน้ำเป็นแบบ สี่เหลี่ยมผืนผ้า มีแม่น้ำประแสเป็นแม่น้ำสายหลัก ขอบเขตลุ่มน้ำด้านตะวันออกและด้านเหนือ เป็นแนวเขาชะเมา เขาชะอม เขาอ่างฤๅไน ด้านตะวันตกเป็นเขาวงช้างและเขาขุนอินเป็นต้น กำเนิดของคลองไหล คลองกระแสด คลองชุมแสง คลองวังหว่า จากนั้นไหลมารวมกันเป็น แม่น้ำประแส และไหลลงสู่อ่าวไทยที่ตำบลปากน้ำประแส อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

- น้ำใต้ดิน แม้ว่าอนุภาคจะมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงพอสมควรแต่เนื่องจากสภาพ โครงสร้างทางธรณีชั้นล่าง เป็นหินแกรนิตคาน้ำขังน้ำ ทำให้ขาดแคลนแหล่งน้ำใต้ดิน เมื่อพิจารณา ลักษณะฐานอุทกธรณีของอนุภาคจากลักษณะภูมิประเทศและชนิดของหินขังน้ำ (Aquifers) สามารถ แบ่ง เขตแหล่งน้ำใต้ดินได้ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

- 1) เขตพื้นที่ที่ว่างมีปริมาณน้ำมาก พบบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำคั่นคอน สามเหลี่ยมปากแม่น้ำและชายฝั่งทะเล มีปริมาณน้ำตั้งแต่ 10-100 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง ใต้แก่ พื้นที่ปริมาณที่ราบลุ่มแม่น้ำบางปะกง ชายฝั่งทะเลและสองฝั่งแม่น้ำจังหวัดระยอง แต่ที่บริเวณ ใกล้เคียงทะเลจะเค็มกร่อย
- 2) เขตพื้นที่ที่ว่างแต่ปริมาณน้ำน้อยจะเป็นบริเวณที่อยู่ห่างจากทะเลเข้ามา ใต้แก่ บริเวณชายฝั่งของจังหวัดชลบุรี และบางส่วนของจังหวัดระยอง มีปริมาณตั้งแต่ 2-10 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง คุณภาพน้ำดีพอใช้ นอกจากบริเวณใกล้เคียงทะเลจะ เค็มกร่อย

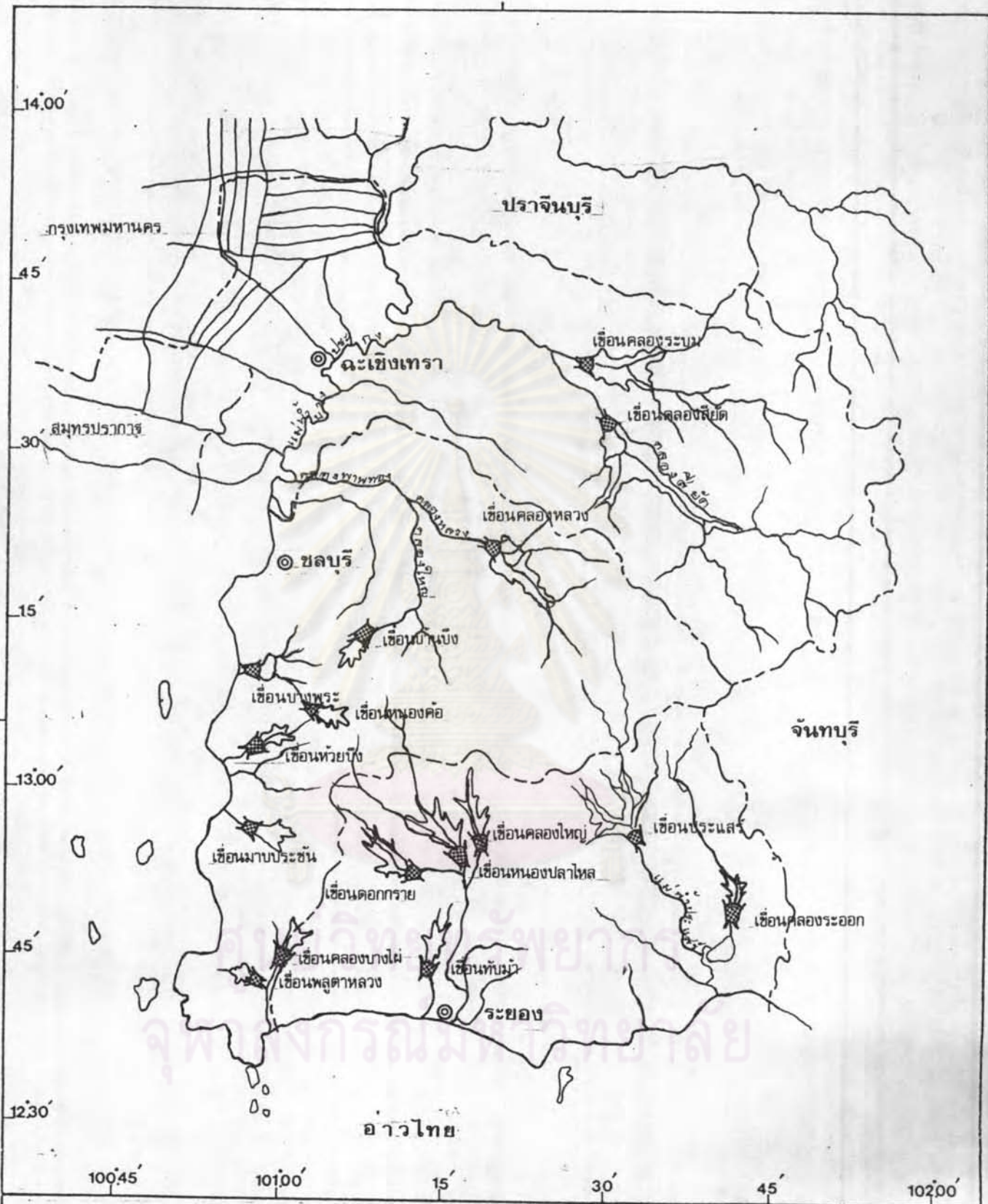
3) เขตพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำปานกลาง มีบริเวณกว้างนักพบบริเวณชายฝั่ง
บางตอนของชลบุรี ตอนเหนือของระยอง ขึ้นน้ำใต้จากรอยแยกหรือโพรงหินปูน มีปริมาณน้ำ
5-35 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมงคุณภาพน้ำดี

4) เขตพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำน้อย คุณภาพดี มีปริมาณน้ำ 5-10
ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง พบบริเวณตอนกลางของจังหวัดระยอง

5) เขตพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำน้อยมากหรือไม่มีเลย ส่วนใหญ่ให้น้ำน้อยกว่า 2
ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง พบในเขตอำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา และบริเวณตอนใต้
ของจังหวัดชลบุรี คือเมืองในบางส่วนของจังหวัดระยองและตอนในของจังหวัดชลบุรี

- การชลประทาน

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของอนุภาคเป็นที่ดอนและที่ภูเขา สภาพพื้นผิวจะ
สูงบริเวณตอนกลาง และลาดเอียงไปทางทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศใต้ ประกอบ
กับลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยา เก็บกักน้ำบาดาลได้ค่อนข้างน้อย และดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วน
ปนทรายน้ำซึมง่าย ดังนั้นเมื่อฝนตกลงมาจะไหลบ่าลงสู่แหล่งน้ำต่าง ๆ และไหลออกสู่ทะเลอย่าง
รวดเร็ว เพราะเป็นพื้นที่ลาดเขาให้การเก็บกักน้ำตามธรรมชาติมีน้อย เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ
สำหรับอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง และเกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้ยังมีปัญหาน้ำเค็ม
เข้าท่วมพื้นที่เกษตรในช่วงฤดูแล้ง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบชลประทาน เพื่อเก็บกัก
น้ำไว้ในด้านอุปโภค บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม ตลอดจนช่วยบรรเทาอุทกภัย
(แผนที่ 3.8) ระบบชลประทานในอนุภาคมีจำนวนโครงการทั้งสิ้น 123 โครงการ (ตาราง
ที่ 3.2) จำนวนเป็นโครงการขนาดใหญ่ และขนาดกลาง 19 โครงการ และขนาดเล็ก 84
โครงการ รวมทั้งที่ที่ได้รับประโยชน์ทั้งสิ้น 995,825 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.36 ของพื้นที่ภาค พื้นที่
ชลประทานส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตเกษตรเศรษฐกิจ
และภูมิประเทศเอื้ออำนวยให้ประกอบการเกษตร โดยยกเว้นบางอำเภอที่มีภูมิประเทศเอื้ออำนวย
ให้ประกอบการอุตสาหกรรม คือ อำเภอบางปะกง และอำเภอเมือง ส่วนจังหวัดระยองและชลบุรี
มีการกำหนดค่าให้ทั้ง 2 จังหวัด เป็นเขตอุตสาหกรรมใหม่ มาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 5 และได้พัฒนามาเรื่อยจนถึงแผนพัฒนาฉบับที่ 7

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

<p>แดง : แหล่งน้ำ และการชลประทาน</p> <p>----- เขตจังหวัด</p> <p>◎ ที่ตั้งจังหวัด</p> <p>ที่มา : กรมชลประทาน</p>		<p>แม่น้ำ</p> <p>เขื่อนและอ่างเก็บน้ำ</p>	<p>แผ่นที่ 3.6</p> <p>น</p> <p>มาตราส่วน</p> <p>0 5 10 กม.</p>
---	--	---	--

ตาราง 3.2 แสดงพื้นที่ชลประทานของอนุภาคและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นรายจังหวัด พ.ศ. 2532

พื้นที่	จำนวนโครงการ		เก็บน้ำ (ล้าน ม ³)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)		ร้อยละของ พื้นที่จังหวัด
	ขนาดใหญ่และ ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก		ขนาดใหญ่และ ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก	
ชลบุรี	8	26	151.61	99,700	27,770	4.67
ระยอง	7	29	58.93	83,000	35,590	2.40
ฉะเชิงเทรา	4	29	7.78	692,300	44,153	5.34
นครนายก	8	35	12.15	390,905	68,000	34.60
ปราจีนบุรี	18	90	45.51	329,650	96,144	5.70
จันทบุรี	7	37	7.54	64,500	56,400	3.05
ตราด	8	32	43.89	40,500	29,560	3.97
อนุภาค	19	84	218.32	875,000	107,513	10.55
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	60	278	327.41	1,700,555	357,617	9.02

ที่มา : สำนักงานชลประทานที่ 9 จังหวัดชลบุรี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- อ่างเก็บน้ำ เนื่องจากพื้นที่อนุภาคมีน้ำไม่เพียงพอในการอุปโภค บริโภค จึงมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ อ่างเก็บน้ำที่สำคัญได้แก่

1) อ่างเก็บน้ำบางพระ อยู่ในเขตอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยได้รับน้ำจากทิวหลายสายที่มีต้นน้ำจากป่าเขาเขียว จุน้ำได้ประมาณ 110 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และกิจการอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอเมือง อำเภอศรีราชา และพื้นที่เกษตรกรรม 8,500 ไร่

2) อ่างเก็บน้ำบางพระชั้น อยู่ในเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี จุน้ำได้ประมาณ 14.8 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และอุตสาหกรรม ในเขตอำเภอบางละมุง พัทยาและแหลมฉบัง และพื้นที่เกษตรกรรมอีกประมาณ 8,111 ไร่

3) อ่างเก็บน้ำบ้านบึง อยู่ในเขตอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี จุน้ำได้ประมาณ 1.9 ล้านลูกบาศก์เมตร และมีโครงการขยายให้สามารถจุน้ำได้ถึง 10 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคในเขตอำเภอบ้านบึงและอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี

4) อ่างเก็บน้ำหูลูคาหลวง อยู่ในเขตอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี จุน้ำได้ประมาณ 2.8 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการประปาในเขตทหาร และอำเภอสัตหีบ

5) อ่างเก็บน้ำหนองค้อ อยู่ในเขตอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี จุน้ำได้ประมาณ 20 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และกิจการอุตสาหกรรม

6) อ่างเก็บน้ำห้วยตะเคียนเตี้ย อยู่ในเขตอำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี จุน้ำได้ประมาณ 13.6 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 13,000 ไร่

7) อ่างเก็บน้ำคอกกราย อยู่ในเขตอำเภอบลวกแดง จังหวัดระยอง จุน้ำได้ประมาณ 58 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรมและพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 30,000ไร่

8) อ่างเก็บน้ำหนองปลาไหล อยู่ในเขตอำเภอบลวกแดงจังหวัดระยอง จุน้ำได้ประมาณ 150 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อเสริมอ่างเก็บน้ำคอกกรายและอ่างเก็บน้ำหนองค้อใช้ในการอุตสาหกรรม และพื้นที่เกษตรกรรม ประมาณ 30,000 ไร่ และเพื่อช่วยบรรเทาอุทกภัย

9) อ่างเก็บน้ำคลองใหญ่ กับลำน้ำคลองใหญ่ จังหวัดระยองจุน้ำได้

ประมาณ 48 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม ประมาณ 48,000 ไร่ และในระยะยาว จะผันน้ำให้จังหวัดชลบุรีได้ประมาณ 31.3 ล้านลูกบาศก์เมตร และบรรเทาอุทกภัยในลุ่มน้ำระยอง

10) ย่างเก็บน้ำคลองระดมและย่างเก็บน้ำคลองสี่ัค เป็นอ่างเก็บน้ำที่มีโครงการจะสร้างในอนาคต อยู่ในเขตอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความจุประมาณ 188 และ 447 ล้านลูกบาศก์เมตร เพื่อใช้ในการอุปโภค บริโภค และพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณลุ่มน้ำบางปะกง และอำเภอพนมสารคาม ซึ่งในช่วงฤดูแล้งประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ

นอกจากนี้ยังมีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กอีกหลายแห่ง เช่น ย่างเก็บน้ำห้วยซาก ย่างเก็บน้ำหนองกลางคอง ย่างเก็บน้ำห้วยสะพาน ย่างเก็บน้ำขุนจิตคอนบน เพื่อช่วยบรรเทาการขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค ของภูมิภาคนี้ และบางโครงการกำลังอยู่ในขั้นของการศึกษาวิจัยหาข้อมูล

- การท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญหารายได้เข้าสู่ประเทศมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยหารายได้สูงถึง 27,317 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2527 และเพิ่มขึ้นเป็น 96,358 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2532 มีอัตราการขยายตัวถึงร้อยละ 50.55 ต่อปี และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก 2.3 ล้านคน ในปี 2527 เป็น 4.8 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2532 โดยมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 21.74 ต่อปี

สำหรับการท่องเที่ยวของอนุภาค จัดได้ว่ามีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างสูง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวชายทะเล ได้แก่ พัทยา เกาะเสม็ด เกาะล้าน และเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศเดินทางมาท่องเที่ยวมาก นอกจากจะมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ (ตารางที่ 3.3 และแผนที่ 3.7) ให้ชมแล้วอนุภาคและภาคตะวันออกยังมีการทำสวนผลไม้กันมากในช่วงที่ผลไม้ ออกสู่ตลาด จะเป็นอีกช่วงหนึ่งที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมา

ตารางที่ 3.3 แสดงแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออก

จังหวัด	ชายทะเล-เกาะ ◇	ป่าเขา-น้ำตก ▲	ประวัติศาสตร์-ศาสนสถาน ▲	วัฒนธรรม-กิจกรรม ⊗
1. นครนายก		1.1 น้ำตกสาริกา 1.2 น้ำตกนางรอง 1.3 วังตะไคร้ 1.4 น้ำตกกะอาง 1.5 น้ำตกวังม่วง	1.1 วัดพระฉาย 1.2 รอยพระพอลบาท	1.1 ดงละคร
2. ปราจีนบุรี		2.1 เขาอีดี่ 2.2 อุทยานแห่งชาติทับลาน 2.3 อุทยานแห่งชาติปางสีดา 2.4 แก่งสลัดไค	2.1 วัดแก้วนิจิตร 2.2 ต้นศรีมหาโพธิ์ 2.3 ปราสาททับเลื่อม 2.4 ปราสาทรอกกอก 2.5 เมืองไม้ 2.6 ปราสาทเขาน้อย	
3. ฉะเชิงเทรา		3.1 ศูนย์พัฒนาเขาหินซ้อน	3.1 พระพุทธโสธร	
4. ชลบุรี	4.1 เกาะสีชัง 4.2 อ่างศิลา 4.3 บางแสน 4.4 นันทอา 4.5 หาดมาแดง 4.6 เกาะล้าน 4.7 เกาะไม้ 4.8 เกาะสาก 4.9 แหลมฉบัง 4.10 เกาะคราม	4.1 อ่างเก็บน้ำบางพระ 4.2 เขาสามมช 4.3 สวนสัตว์เปิดเขาเขียว 4.4 อุทยานแห่งชาติเขาเขียว		4.1 พิพิธภัณฑ์สัตว์ทะเล 4.2 หอนงมน 4.3 สนามกอล์ฟบางพระ 4.4 บางสะพาน

ตารางที่ 3.3 (ต่อ) แสดงแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จังหวัด	ชายทะเล-เกาะ ◇	ป่าเขา-น้ำตก ▲	ประวัติศาสตร์-ศาสนสถาน ▲	วัฒนธรรม-กิจกรรม ⊗
5. ระยอง	5.1 ลัดทิพย์ 5.2 บ้านเพ-เกาะเสม็ด 5.3 หาดสวนส้ม 5.4 วังแก้ว 5.5 หาดสวนส้ม-วังแก้ว 5.6 หาดแม่พิมพ์ 5.7 หาดไร่	5.1 เขาวง 5.2 อุทยานแห่งชาติเขาชะเมา	5.1 อนุสาวรีย์สุนทรภู่ 5.2 วัดสารนาถ	5.1 ท่าเรือประมง
6. จันทบุรี	6.1 แหลมสิงห์ 6.2 หาดคันทนิมาน 6.3 ดึงกระเบน 6.4 หาดแหลมเสม็ด 6.5 หาดเจ้าหลวง 6.6 หาดแหลมสิงห์เหนือ	6.1 อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ 6.2 น้ำตกสระบาป 6.3 น้ำตกสอยดาว 6.4 น้ำตกพริ้ว 6.5 อุทยานแห่งชาติเขาสระบาป 6.6 เขาน้อยหวาน	6.1 เขานระบาท 6.2 วัดเขาสกักริม 6.3 วัดไม้ล้อม 6.4 เกาะเปริด	
7. ตราด	7.1 หาดทรายแก้ว 7.2 หาดสลีชาต 7.3 แหลมงอบ 7.4 เกาะกูด 7.5 เกาะช้าง 7.6 เกาะหมาก 7.7 หาดไม้รุต	7.1 น้ำตกธารมะยม 7.2 บ่อไร่ 7.3 น้ำตกคลองเจ้า 7.4 อุทยานแห่งชาติเกาะช้าง	7.1 วัดปลายคลอง 7.2 วัดกลาง	

ที่มาแห่งข้อมูลสถิติ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

แดง : แหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออก

แผนที่ 3.7

◇ ชายทะเล - เกาะ

▲ ประวัตินคร - ศาลากลาง

▲ ป่าเขา - น้ำตก

⊙ วัดนธรรม - กิจกรรม

ที่มา

3.1.4 โครงสร้างพื้นฐาน

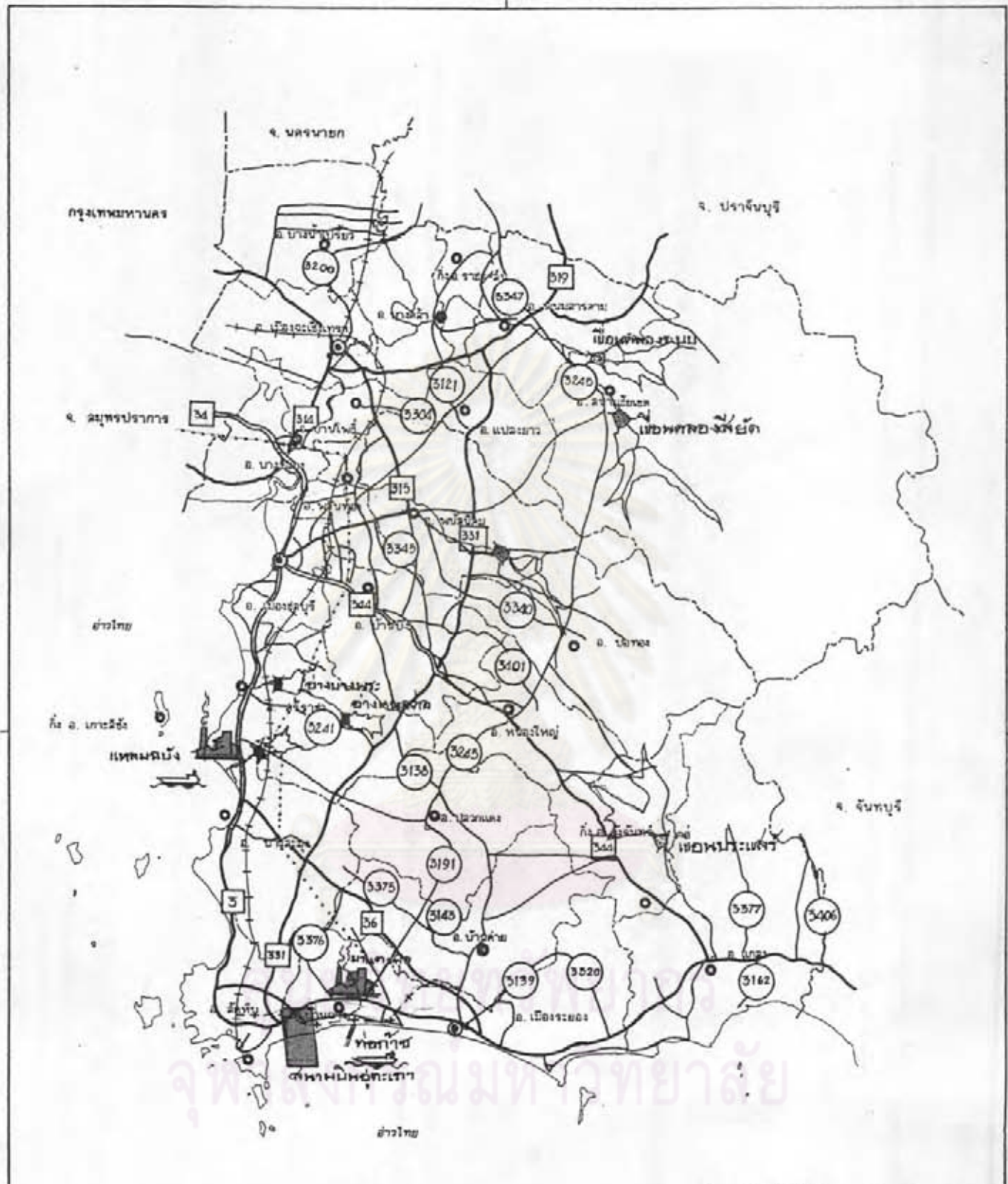
นอกจากสภาพธรรมชาติที่กล่าวมาแล้วยังมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่สร้างขึ้น (แผนที่ที่ 3.8) เพื่อการพัฒนาพื้นที่ที่มีความเจริญมากยิ่งขึ้น จะส่งผลถึงการขยายตัวของระบบชุมชน การเติบโตของหน่วยเศรษฐกิจ ระบบโครงสร้างพื้นฐานนี้ ประกอบด้วย การคมนาคมและการขนส่ง การสื่อสาร การสาธารณสุขภาค และสาธารณสุขการ

- การคมนาคมขนส่ง

การเดินทางติดต่อและการขนส่งของอนุภาค นับตั้งแต่การติดต่อระหว่างอำเภอในอนุภาค ระหว่างจังหวัดหรือระหว่างอนุภาคกับภูมิภาคอื่น ๆ สามารถทำได้ทั้งทางรถยนต์ รางไฟ ทางเรือ และทางอากาศ โดยทางรถยนต์จะได้รับความสะดวกและมีผู้นิยมใช้มากที่สุด

การคมนาคมทางรถยนต์ เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญและมีบทบาทมากที่สุด โดยเป็นเส้นทางในการนำผลผลิต วัตถุดิบและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เข้าสู่เมือง และกระจายผลผลิตจาก เมืองไปสู่ชนบท ก่อให้เกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ รวมทั้งการขยายตัวของระบบชุมชน ในอนุภาค ซึ่งจะเห็นได้จากชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ตามเส้นทางสายหลักของอนุภาค โดยระบบโครงข่ายถนนจะครอบคลุมอย่างทั่วถึงและหนาแน่นทางด้านตะวันตกของอนุภาค และเบาบางทางด้านตะวันออก เนื่องจากเป็นที่ราบสูงและภูเขา (แผนที่ 3.9) ระบบถนนภายในอนุภาคประกอบด้วย ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและทางหลวงท้องถิ่น ทางหลวงที่สำคัญคือ

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (ถนนสุขุมวิท) เป็นทางหลวงสายประธานของภาคตะวันออก ซึ่งมีบทบาทและความสำคัญสูง เป็นเส้นทางคมนาคม ติดต่อระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ในอนุภาค และเชื่อมต่อกับกรุงเทพมหานคร เป็นเส้นทางที่เลียบชายฝั่งทะเลโดยตลอด เริ่มจาก กรุงเทพมหานคร ผ่านสมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราดผ่านชุมชนเมืองถึง 14 แห่งที่สำคัญคือ เทศบาลเมืองชลบุรี สุขาภิบาลบางทรายสุขาภิบาลบ้านสวนเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออก ทำให้มีปริมาณการจราจรสูงมาก โดยเฉพาะช่วง เมืองชลบุรีถึง ศรีราชา โดยมีปริมาณการจราจรถึงวันละ 35,561 คัน

ที่มา: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

	ทางหลวงแผ่นดิน		เขต จังหวัด		ทางรถไฟ	แผนที่ 3.8 ๑:๐๐๐๐
	ทางหลวงจังหวัด		เขต อำเภอ		ทางรถไฟโครงการ	
	ที่ตั้ง จังหวัด		ทางรถยนต์		บริเวณอุตสาหกรรมหลัก	
	ทางด่วนพิเศษ, เรือ					

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34 (บางนา-บางปะกง) เป็นเส้นทางสำคัญที่ช่วยย่นระยะทาง และประหยัดเวลาในการเดินทางติดต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก โดยเริ่มจากสี่แยกบางนาผ่านจังหวัดสมุทรปราการ เข้าจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่อำเภอบางปะกง แล้วมาบรรจบกับเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 บริเวณสุขาภิบาลบางปะกง มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 54 กิโลเมตร ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ สุขาภิบาลบางปะกง สุขาภิบาลบางวัว

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 36 (บางละมุง-ระยอง) เป็นเส้นทางเชื่อมจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดระยอง โดยแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผ่าน อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง มาบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ระยะทางประมาณ 60 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่ช่วยย่นระยะทางสำหรับผู้ที่จะเดินทางมาจังหวัดระยองโดยไม่ต้องผ่านอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เป็นเส้นทางเชื่อมกรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเริ่มจากกรุงเทพมหานครที่เขตมีนบุรี เข้าสู่จังหวัดฉะเชิงเทราที่อำเภอเมือง ผ่านอำเภอบางคล้า ทมสสารคาม เข้าสู่ปราจีนบุรี และไปสิ้นสุดที่จังหวัดนครราชสีมา รวมระยะทางตลอดสาย 233 กิโลเมตร

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 314 (ฉะเชิงเทรา-บางปะกง) เป็นถนนเชื่อมทางหลวงสาย 3, 34 และ 304 เข้าด้วยกัน ผ่านอำเภอบ้านโพธิ์ถึงอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา รวมระยะทางประมาณ 25 กิโลเมตร ผ่านชุมชนที่สำคัญคือ เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา สุขาภิบาลบางปะกง สุขาภิบาลท่าสะอ้าน

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 319 แยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ที่อำเภอทมสสารคาม ไปจังหวัดปราจีนบุรี รวมระยะทางประมาณ 72 กิโลเมตร

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 (เส้นทางยุทธศาสตร์) เริ่มต้นจากหนอง

ปลาคะเพียนในเขตกาเภอบางคล้า ผ่านอำเภอแปลงยาว เข้าสู่จังหวัดชลบุรี ผ่านอำเภอพนัสนิคม บ่อทอง บ้านบึง ศรีราชา บางละมุง และสิ้นสุดที่อำเภอสัตหีบ รวมระยะทาง 147 กิโลเมตร

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 332 เริ่มต้นจากแยกทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 ที่อำเภอสัตหีบไปตัดกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 331 และบรรจบกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ที่อำเภอบ้านฉางจังหวัดระยอง เป็นทางเลี่ยงเมืองของชุมชนสัตหีบ มีความยาว 13 กิโลเมตร

นอกจากทางหลวงแผ่นดินแล้ว ยังมีทางหลวงจังหวัดเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อภายในจังหวัด เพื่อประโยชน์ในการเชื่อมโยงโครงข่ายการติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ และระหว่าง จังหวัดและอำเภอต่าง ๆ ตลอดจนเชื่อมต่อกับถนนระดับภาค ซึ่งในแต่ละจังหวัดของอนุภาคมีทางหลวงระดับจังหวัดเชื่อมโยงอยู่ดังนี้ จังหวัดฉะเชิงเทรา 11 เส้นทาง จังหวัดชลบุรี 23 เส้นทาง และจังหวัดระยองมี 15 เส้นทาง เมื่อพิจารณาเส้นทางทั้งหมดแล้ว พบว่าทางหลวงแผ่นดินส่วนใหญ่จะหนาแน่นทางตะวันตกของภูมิภาค ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานของประชาชนอยู่กันอย่างหนาแน่น โดยเฉพาะทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ตลอดสาย จะเป็นที่ตั้งของเมืองทั้งใหญ่และเล็กหลายชุมชนในจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยอง ซึ่งในปัจจุบันเมื่อมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้เส้นทางสายนี้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นแหล่งที่ตั้งของโครงการสำคัญของภูมิภาคนี้ จะทำให้เกิดปัญหาตามมาคือ ชุมชนต่าง ๆ โค่นอย่างรวดเร็ว การจราจรติดขัด แม้จะมีการแก้ไขโดยตัดทางเลี่ยงเมืองแล้วก็ตาม

การคมนาคมทางรถไฟ ในอนุภาคมีเส้นทางรถไฟ 2 สาย คือทางรถไฟสายตะวันออก เป็นเส้นทางที่สำคัญควบคู่ไปกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 โดยเริ่มจากสถานีหัวลำโพงผ่านอำเภอเมือง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปยังจังหวัดปราจีนบุรี มีระยะทางทั้งสิ้น ประมาณ 270 กิโลเมตร นับเป็นเส้นทางสายสำคัญ ในการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร โดยเฉพาะช่วงกรุงเทพมหานคร กับจังหวัดฉะเชิงเทรา ทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา-สัตหีบ เป็นเส้นทางที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และสนับสนุนการท่องเที่ยว โดยจะมีขบวนรถไฟจากกรุงเทพมหานครผ่าน

จังหวัดฉะเชิงเทรา บลิ่งสุทธานันท์ จังหวัดชลบุรี พุทวันเสาร์

นอกจากนี้ยังมีการสร้างทางรถไฟเพิ่มเติมคือ สายศรีราชา-แหลมฉบัง โดยเริ่มจากสถานีศรีราชาและสุดปลายทางที่สถานีแหลมฉบังรวมระยะทางประมาณ 9.3 กิโลเมตร ซึ่งมีจุดประสงค์สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการนำเข้าเรือสำเภาแหลมฉบัง โดยใช้เป็นเส้นทาง การขนส่งสินค้าและวัตถุดิบ จากแหลมฉบังมายังสถานีสินค้าคลอง (ตู้สินค้าคอนเทนเนอร์) ซึ่งจะ พัฒนาขึ้นที่ย่านพหลโยธินและ เขตลาดกระบัง

เส้นทางลัดทึบ-มาบตาพุด โดยแยกจากทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา-ลัดทึบ ที่สถานีเขาชีจรรย์ โดยสุดปลายทางที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด โดยใช้เป็นเส้นทางขนส่งวัตถุดิบ บ่อนโรงงานอุตสาหกรรมในบริเวณมาบตาพุดและส่งออกต่างประเทศ

เส้นทางรถไฟสายคลองสิบเก้า-แก่งคอย เป็นเส้นทางรถไฟที่แยกจาก ทางรถไฟสายตะวันออกที่สถานีคลองสิบเก้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปเชื่อมกับทางสาย ตะวันออกเฉียงเหนือที่สถานีแก่งคอย เพื่อใช้เป็นเส้นทางขนส่งวัตถุดิบและสินค้า เป็นการ ลดระยะทางการขนส่งระหว่างแหล่งวัตถุดิบในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สถานีแก่งคอยกับนิคม อุตสาหกรรมและท่าเรือสำเภา บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก และยังช่วยลดปัญหาการจราจรติด ขัดในกรุง เทพมหานครได้ เนื่องจาก เป็นเส้นทางไปสู่อีกตะวันออก โดยไม่ต้องผ่านกรุง เทพมหานคร

การคมนาคมทางน้ำ การคมนาคมทางน้ำมีบทบาทและสำคัญต่อภูมิภาคสูง แบ่ง เป็น 2 ประเภท คือ การคมนาคมขนส่งภายนอกและการคมนาคมขนส่งภายใน การคมนาคม ขนส่งภายนอก ได้แก่ การติดต่อระหว่างประเทศและการติดต่อบริเวณชายฝั่งทะเล การ คมนาคมขนส่งภายใน ได้แก่ การติดต่อกันตามแม่น้ำลำคลองซึ่งในปัจจุบันเส้นทางคมนาคมทาง รถยนต์ได้รับความนิยมมากกว่า เนื่องจากสะดวกและรวดเร็วกว่า นอกจากการขนส่งสินค้าที่มี น้ำหนักมาก ๆ จึงใช้เส้นทางน้ำทั้งนี้เพื่อลดค่าใช้จ่ายลง เส้นทางน้ำที่ยังคงมีความสำคัญ คือ แม่น้ำบางปะกง ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจะเป็นการติดต่อกันภายในพื้นที่ และติดต่อกับ เส้นทางน้ำในเขตกรุง เทพมหานครด้วย และใช้ขนส่งสินค้าเกษตรที่สำคัญเช่น ผลไม้

มันสำปะหลัง ข้าว ข้าวโพด จากบริเวณเขตรอบนอกแม่น้ำบางปะกง ในท้ายลงเรือใหญ่ที่เกาะสีชัง เพื่อส่งเป็นสินค้าออกต่างประเทศแต่เมื่อการคมนาคมทางเรือน้ำลึกที่แหลมฉิม จังหวัดชลบุรี และที่บางปะกง จังหวัดระยอง เปิดใช้การขนส่งออกจากเขตรอบบริเวณปากแม่น้ำบางปะกงก็จะไปใช้บริการจากท่าเรือน้ำลึกทั้ง 2 ท่า โดยตรงไม่ต้องทำการขนถ่ายที่เกาะสีชังอีก

การคมนาคมทางอากาศ ในพื้นที่อนุภาคมีสนามบิน 1 แห่ง คือสนามบิน อู่ตะเภา ซึ่งเป็นสนามบินของทหารโดยมีกองทัพเรือเป็นผู้ดูแล และกรมการบินพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้มีการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์และขนส่งได้ นอกจากนี้รัฐบาลปัจจุบันยังมีการพิจารณาที่จะสร้างสนามบินนานาชาติแห่งใหม่ที่หนองงูเห่า จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อระบายความคับคั่งของสนามบินดอนเมือง ซึ่งจะส่งผลให้พื้นที่อนุภาคมีบทบาทมากยิ่งขึ้น

การขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร พื้นที่อนุภาคมีศักยภาพในการขนส่งสูง เนื่องจากมีความพร้อม ทั้งการคมนาคมทางบก ซึ่งประกอบด้วย โครงข่ายถนนและเส้นทางรถไฟ การคมนาคมทางน้ำเป็นการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ มีท่าเรือพาณิชย์ลึกที่แม่น้ำและกำลังพัฒนา ท่าเรือน้ำลึกอีก 2 แห่ง และการคมนาคมทางอากาศ ซึ่งกำลังพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภาคพื้นดิน เพื่อให้เป็นสนามบินพาณิชย์ได้เต็มรูปแบบ โดยทั่วแนบแยกการขนส่งเป็น 2 ประเภท คือ การขนส่งผู้โดยสารและการขนส่งสินค้า

การขนส่งผู้โดยสาร ในการเดินทางติดต่อระหว่างพื้นที่ ส่วนใหญ่ใช้การคมนาคมเนื่องจากการเดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง และรถไฟมีความสะดวกและรวดเร็วมากประกอบกับเส้นทางเดินรถมีอย่างทั่วถึงครอบคลุมทั้งพื้นที่ การเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางเป็นการเดินทางติดต่อระหว่างชุมชนต่าง ๆ มีการประกอบการขนส่งตามเส้นทางเดินรถประจำทาง ตามการแบ่งของกรมการขนส่งทางบกเป็น 4 หมวด คือ

เส้นทางเดินรถหมวดที่ 1 เป็นเส้นทางเดินรถเฉพาะภายในเขตชุมชน ในอนุภาคมียานวนทั้งสิ้น 5 สาย

เส้นทางเดินรถหมวดที่ 2 เป็นเส้นทางเดินรถระหว่างกรุงเทพฯ กับ จังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออก รวม 31 สาย

เส้นทางเดินรถหมวดที่ 3 เป็นเส้นทางเดินรถระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ภายในภาคและจังหวัดนอกภาค ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่ง เป็นแหล่งที่มาของแรงงาน

เส้นทางเดินรถหมวดที่ 4 เป็นเส้นทางเดินรถภายในจังหวัด นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเดินรถขนาดเล็กและรถจักรยานยนต์เตอร์ไซค์รับจ้าง อีกด้วย

การเดินทางโดยรถไฟ จะมีขีดการให้บริการจำกัดอยู่เฉพาะบริเวณที่มีรถไฟผ่านเท่านั้น จึงทำให้มีบทบาทน้อยมาก นอกจากบริเวณจังหวัดฉะเชิงเทรา จะได้รับความนิยมและการใช้บริการสูง เนื่องจากผู้โดยสารบางส่วนมีแหล่งงานและสถานศึกษา อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือมีขบวนรถโดยสารและขบวนรถรวม (ตู้โดยสาร-ตู้สินค้า) วันละ 13 ขบวน และมีขบวนที่เริ่มต้นจากฉะเชิงเทราเข้ากรุงเทพฯ อีกวันละ 3 ขบวน

การเดินทางโดยทางน้ำ จะเป็นการเดินเรือตามแนวชายฝั่งของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง ส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว มีเรือโดยสารประจำทางเส้นทางที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ๆ ได้แก่ เส้นทางเรือ ระหว่างท่าเรือศรีราชาไปยังเกาะสีชัง และเส้นทางเรือโดยสารบริเวณบ้านเพ จังหวัดระยอง เพื่อไปยัง เกาะเสม็ด

การเดินทางโดยทางเครื่องบิน ปัจจุบันยังมีบทบาทน้อยเนื่องจากเป็นภูมิภาคที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครซึ่งโครงข่ายถนนจะมีความสะดวกกว่ามาก ส่วนใหญ่การเดินทางโดยเครื่องบินจะเป็นการเดินทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่บินตรงจากประเทศต่าง ๆ มายังแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีสายการบินต่าง ๆ เปิดเที่ยวบินแบบเช่าเหมาลำมาลงยังอุบลราชธานี ในช่วงฤดูท่องเที่ยว (ในปี พ.ศ. 2533 มีสายการบินครากอนแอร์ และเทรควิลล์ บินแบบเช่าเหมาลำมาลงยังอุบลราชธานี 1,273 เที่ยวบิน จำนวนนักท่องเที่ยว 30,782 คน)

การขนส่งสินค้า โดยทางรถยนต์จากการสำรวจของกรมการขนส่งทางบก

ปรากฏว่าในปี 2532 ภาคตะวันออกมีปริมาณขนส่งสินค้าเข้ากรุงเทพฯ มาเป็นอันดับสามของประเทศ (ตารางที่ 3.4 และ 3.5) รองจากภาคตะวันออกและภาคกลาง คือ 7,529,704 ตัน หรือร้อยละ 14.99 ของปริมาณสินค้าที่ขนส่งเข้ากรุงเทพฯ ทั้งหมด ในจำนวนนี้เป็นสินค้าจากอนุภาคถึง 6,748,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 89.62 ของปริมาณสินค้าที่ขนส่งเข้ากรุงเทพฯ ทั้งหมดของภาคตะวันออกประเภทของสินค้าที่ออกจากอนุภาคที่สำคัญคือ วัสดุก่อสร้างประเภท หินดิน หวาย ไม้ และอาหารสัตว์

การขนส่งสินค้าทางรถไฟ เนื่องจากมีข้อจำกัดของจำนวนเส้นทางและสถานีชุมทางทำให้มีบทบาทน้อยยกเว้นทางรถไฟสายฉะเชิงเทรา-สัตหีบ ซึ่งคาดว่าจะมีบทบาทมากขึ้นในอนาคต โดยจะเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าเข้า-ออก จากบริเวณท่าเรือพาณิชย์สัตหีบ และท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังกับกรุงเทพฯ และเส้นทางรถไฟสายคลองสิบเก้าไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นเส้นทางที่ขนส่งสินค้าและวัสดุก่อสร้างแหล่งผลิตโดยตรง

การขนส่งสินค้าทางน้ำ อนุภาคเป็นศูนย์กลางการขนส่งทางทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งในเขตอ่าวไทย ซึ่งเป็นเขตที่มีการขนส่งทางทะเลมาตั้งแต่อดีต ในบริเวณอ่าวศรีราชา อ่าวอุดม จนถึงเกาะสีชัง โดยเฉพาะเรือสินค้าขนาดใหญ่ที่เข้ามาสามารถเข้าเทียบท่าที่ท่าเรือกรุงเทพฯ ได้ ต้องมีการขนถ่ายสินค้าลงเรือเล็กแล้วจึงเข้าท่าเรือกรุงเทพฯ ปัจจุบันเป็นเขตการส่งออกสินค้าประเภทที่สำคัญที่สุดของประเทศ

การขนส่งสินค้าทางอากาศ ในปัจจุบันสนามบินอู่ตะเภายังได้มีการขนส่งสินค้า เนื่องจาก เป็นเขตฐานทัพเรือจะมีแต่เพียง เขียวบินเข้า เทมาลาให้นักท่องเที่ยวเข้ามาลง เท่านั้น

- สาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์ ซึ่งระบบดังกล่าวจะเป็นปัจจัยช่วยเสริมให้อนุภาคมีการพัฒนาขึ้นอย่างมีคุณภาพ และช่วยเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการลงทุน ได้เป็นอย่างดี

ไฟฟ้า อนุภาคได้รับพลังงานไฟฟ้าจากการไฟฟ้าผลิตที่โรงไฟฟ้าพลัง

ตารางที่ 3.4 แสดงปริมาณสินค้าและจำนวนเที่ยวการขนส่งสินค้า เที่ยวบินเข้า-ออก กทม.
จำแนกตามภาค ประจำปี 2532

ภาค	รวม		เที่ยวเข้า		เที่ยวออก	
	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว
ตะวันตก	22,247,810	2,156,102	19,922,890	1,877,408	2,324,920	278,694
กลาง	9,568,678	829,608	8,076,874	664,144	1,491,802	165,464
ตะวันออก	7,529,704	778,674	5,927,922	588,484	1,601,782	190,190
ตะวันออกเฉียงเหนือ	3,962,348	377,156	1,944,982	185,302	2,017,366	191,854
เหนือ	4,543,890	430,326	2,250,430	214,864	2,293,460	215,460
ใต้	2,393,924	241,046	1,298,388	134,004	1,095,536	107,042
ประเทศ	50,246,352	4,812,912	39,421,486	3,664,206	10,824,866	1,148,706

ที่มา : กองวิชาการและวางแผน กรมการขนส่งทางบก

ตารางที่ 3.5 แสดงปริมาณสินค้าและจำนวนเที่ยวการขนส่งสินค้า เที่ยวบินเข้า-ออก กทม.
จำแนกตามภาค, อนุภาคและจังหวัด พ.ศ. 2532

ภาค/จังหวัด	รวม		เที่ยวเข้า		เที่ยวออก	
	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว	ปริมาณ (ตัน)	จำนวนเที่ยว
ภาคตะวันออก	7,529,704	778,674	5,927,922	588,484	1,601,782	190,190
อนุภาค	6,748,300	675,116	5,550,714	535,938	1,197,586	139,178
ฉะเชิงเทรา	1,085,032	116,974	990,366	103,246	94,666	13,728
ชลบุรี	4,907,422	480,012	4,123,756	386,932	783,666	93,080
ระยอง	755,846	78,130	436,592	45,760	319,254	32,370

ที่มา : กองวิชาการและวางแผน กรมการขนส่งทางบก

ความร้อนร่วมบางปะกง อ่างทองบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่ใหญ่และทันสมัยที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ มีสถานีย่อยและสถานีเปลี่ยนแรงดันในภาคตะวันออก รวม 16 แห่ง ปัจจุบันมีกำลังผลิตเพียงพอกับความต้องการใช้กระแสไฟฟ้า ซึ่งในปี 2532 มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าเท่ากับ 2,030.659 ล้านกิโลวัตต์ต่อชั่วโมง โดยส่วนใหญ่ใช้ในกิจการอุตสาหกรรมร้อยละ 51.50 รองลงมาได้แก่ ธุรกิจขนาดต่าง ๆ, ที่อยู่อาศัย หน่วยงานของรัฐ และกิจการอื่น ๆ สำหรับกระแสไฟฟ้ารายจังหวัด พบว่าจังหวัดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมประเภทต่าง ๆ และมีจำนวนประชากรมาก มักมีปริมาณการใช้กระแสไฟฟ้ามาก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ตามลำดับ

ประปา ระบบประปา มีการดำเนินงานอยู่ 2 รูปแบบคือ การประปาที่ดำเนินการโดยการประปาส่วนภูมิภาคและการประปาที่ดำเนินการโดยท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลและสุขาภิบาล ซึ่งการให้บริการจะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เมืองเท่านั้น ในอนุภาคมีชุมชนเมืองที่ได้รับบริการน้ำประปารวม 43 ชุมชน จากชุมชนทั้งหมด 53 ชุมชน ปัญหาสำคัญในการให้บริการคือการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบ สำหรับผลิตน้ำประปา

โทรศัพท์ เป็นกิจการสาธารณูปโภคที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การบริการโทรศัพท์ภาคตะวันออกอยู่ในการดำเนินงานของเขตโทรศัพท์ภูมิภาคที่ 1 มีสำนักงานอยู่ที่ศรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยในอนุภาคมีชุมสายทั้งหมด 23 ชุมสาย เป็นชุมสายที่อยู่ในจังหวัด 13 ชุมสาย จังหวัดระยอง 6 ชุมสาย และจังหวัดฉะเชิงเทรา 4 ชุมสาย มีเลขหมายทั้งหมด 59,632 เลขหมาย เป็นเลขหมายที่มีผู้เช่า 42,734 เลขหมาย ซึ่งจะมีการขยายเลขหมายให้เพียงพอกับความต้องการต่อไป (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 แสดงการให้บริการโทรศัพท์ภาคตะวันออกเปรียบเทียบกับจังหวัดในอนภาค พ.ศ. 2532

จังหวัด	จำนวนชุมสาย	จำนวนเลขหมาย ทั้งหมด	จำนวนเลขหมาย ที่มีผู้เช่า	จำนวนครั้งในการใช้โทรศัพท์		ประชากร	เลขหมายที่มีผู้เช่า ต่อประชากร	จำนวนผู้ยื่นขอ ที่กำหนดคู่สายไม่ได้
				ภายในจังหวัด	ทางไกล			
ภาคตะวันออก	38	80,904	58,229	82,461,258	19,738,832	3,690,103	15.78	66,283
ฉะเชิงเทรา	4	8,736	4,123	6,303,987	2,407,480	582,783	7.07	9,304
ชลบุรี	13	40,776	30,166	41,217,980	9,442,316	910,570	33.13	32,816
ระยอง	6	10,120	8,445	12,135,449	2,430,476	453,850	18.61	17,150

ที่มา : สถิติโทรศัพท์ 2532 องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.2.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวม เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมของอนุภาคจะเห็นว่า ในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่า (ณ ราคาคงที่) ผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 32,945.834 ล้านบาท คิดเป็นมูลค่าร้อยละ 5.74 ของประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 74.50 ของภาคตะวันออก โดยมีสาขาการผลิตที่เป็นสาขาผลิตหรือสาขานา คือ สาขาอุตสาหกรรม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 9,097.141 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 27.61 ของผลิตภัณฑ์อนุภาค รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม สาขาบริการ และสาขาการค้าส่ง-ปลีก ตามลำดับ โดยมีมูลค่า 5,134.254 ล้านบาท, 4,758.817 ล้านบาท และ 4,588.496 ล้านบาท และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.58, 14.44 และ 13.93 ของผลิตภัณฑ์อนุภาคตามลำดับ (ตารางที่ 3.7) แต่ปรากฏว่า อัตราการเจริญเติบโตสูงสุดเฉลี่ยต่อบริษัทตั้งแต่ พ.ศ.2527-2532 คือ สาขาก่อสร้าง การเงิน การธนาคาร และการคมนาคมขนส่ง ตามลำดับ คือ มีอัตราเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 31.54, 21.89 และ 21.22 ตามลำดับ ในขณะที่สาขาการผลิตทั้ง 4 สาขาอัตราการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยเท่ากับ 9.84, 3.31, 9.24 และ 16.05 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากอนุภาคกำลังอยู่ในช่วงของการพัฒนาและมีการส่งเสริมการลงทุนโดยภาครัฐบาลและเอกชน จึงทำให้สาขาการผลิตที่นำเข้าสู่สาขาการผลิตมี อัตราการขยายตัวสูงดังกล่าว

เมื่อพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดของอนุภาค จะเห็นว่า จังหวัดชลบุรี มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตที่โดดเด่น กว่าสาขาอื่น ๆ มาก โดยคิดเป็นร้อยละ 31.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 15.58 ของอนุภาค ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดชลบุรี เป็นเมืองหลักของภูมิภาคนี้ ประกอบกับมีนโยบายส่งเสริมการลงทุน แล้วมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมจึงทำให้มีผู้มาลงทุนในพื้นที่จังหวัดชลบุรีกันมาก ในจังหวัดฉะเชิงเทราการผลิตสาขาอุตสาหกรรมยังคงเป็นการผลิตสาขาของจังหวัด และสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาที่รองลงมา จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตเกษตรเศรษฐกิจ มีการสนับสนุนด้านการเกษตรกรรม แต่เริ่มมีบทบาทด้านอุตสาหกรรมขึ้นมา เมื่อมีโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ส่วนจังหวัดระยองมีสาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตของจังหวัด และรองลงมาเป็นการผลิตสาขาการค้าส่งและค้าปลีก โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.2 และ 18.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ตามลำดับ

ตารางที่ 3.7 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาและอัตราการเปลี่ยนแปลงเปรียบเทียบ ประเทศ ภาค อณูภาค พ.ศ.2527, 2532 (ตามราคาคงที่ 2515)

สาขาการผลิต	ประเทศ			ภาคตะวันออก			อณูภาค		
	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี
เกษตรกรรม	73,976.960	92,385.886	4.54	6,847.752	8,192.032	3.65	4,361.970	5,134.254	3.31
พืช	48,774.989	58,679.999	3.77	4,374.273	4,820.048	1.96	2,722.543	2,743.420	0.15
ปศุสัตว์	8,970.996	13,326.016	8.24	1,020.882	1,507.823	8.11	689.606	1,104.749	9.88
ประมง	3,973.995	4,951.000	4.49	626.306	872.461	6.85	489.163	730.984	8.36
ป่าไม้	2,184.997	1,416.868	(8.30)	64.034	42.735	(7.77)	19.307	26.658	6.66
บริการทางการเกษตร	2,282.980	2,610.009	2.71	384.480	273.825	(0.76)	177.635	153.303	2.90
แปรรูปผลผลิตอย่างง่าย	7,789.003	11,401.994	7.92	477.777	680.040	7.32	263.716	375.140	7.30
เหมืองแร่และขุดหิน	9,838.001	15,101.997	9.63	1,072.866	2,039.392	13.71	931.147	1,854.795	14.78
อุตสาหกรรม	81,962.015	137,260.025	10.86	6,099.172	9,859.882	10.08	5,688.754	9,097.141	9.84
ก่อสร้าง	17,547.000	26,926.000	8.94	827.672	2,518.622	24.93	563.689	2,219.962	31.54
ไฟฟ้าและประปา	9,022.962	16,516.000	12.85	706.200	1,372.248	14.21	552.642	1,080.877	14.36
คมนาคมและขนส่ง	27,073.999	40,650.000	8.47	1,008.606	2,233.316	17.23	589.377	1,542.437	21.22
การค้าส่งและการค้าปลีก	62,074.000	100,984.000	10.22	3,992.733	7,523.429	13.51	2,179.895	4,588.496	16.05
การเงินและการธนาคาร	11,534.006	25,163.000	16.88	515.295	4,357.128	21.37	357.410	961.499	21.89
ที่อยู่อาศัย	16,648.900	21,427.000	5.18	1,097.122	1,453.279	5.78	592.000	792.697	6.01
การบริหารราชการแผ่นดิน	19,958.003	23,690.998	3.49	1,044.239	1,580.065	8.64	527.086	914.859	11.66
บริการ	51,405.884	74,090.009	7.58	4,019.718	6,048.636	8.64	3,058.418	4,758.817	9.24
	380,738.730	574,194.915	8.56	27,231.435	44,219.674	10.18	19,402.388	32,945.834	11.17

ตารางที่ 3.7 (ต่อ) แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขาและอัตราการเปลี่ยนแปลงเปรียบเทียบ ประเทศ ภาค อณูภาค พ.ศ. 2517, 2532 (คำนวณราคาตั้งที่ 2515)

สาขาการผลิต	อะเมืองเตวา			ชลบรี			ระชอง		
	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี	2527	2532	อัตราการเพิ่ม ร้อยละต่อปี
เกษตรกรรม	1,495.091	1,833.185	4.16	1,568.096	1,902.533	3.94	1,298.783	1,398.538	1.49
พืช	957.384	1,008.901	1.05	914.433	960.499	0.99	850.726	774.020	(1.87)
ปศุสัตว์	312.982	555.801	12.17	325.203	462.274	7.29	51.421	86.674	11.01
ประมง	105.917	127.741	3.82	155.940	250.358	9.93	227.306	352.885	9.20
ป่าไม้	3.012	.767	(23.93)	0	5.292	ERR	16.295	20.599	4.80
บริการทางอากาศ	47.361	46.209	(0.49)	73.577	68.681	(1.36)	56.717	38.413	(7.50)
บริการไปรษณีย์และโทรคมนาคม	68.435	93.764	6.50	98.963	155.429	9.45	96.318	125.947	5.51
เหมืองแร่และขุดหิน	411.743	970.646	18.71	401.649	572.754	7.36	117.755	311.395	21.47
อุตสาหกรรม	437.544	2,115.834	37.05	4,779.449	6,312.106	5.72	471.761	669.201	7.24
ก่อสร้าง	69.880	126.503	12.60	386.664	1,828.440	36.44	107.145	265.019	19.86
ไฟฟ้าและประปา	147.441	263.528	12.32	281.018	544.050	14.13	124.183	273.299	17.09
คมนาคมและขนส่ง	135.203	386.782	23.39	351.048	976.785	22.71	103.126	178.870	11.64
การค้าส่งและการค้าปลีก	601.818	1,016.950	11.06	1,086.340	2,640.221	19.44	491.737	931.325	13.62
การเงินและการธนาคาร	63.414	187.555	24.22	217.067	567.251	21.18	76.929	200.693	21.86
ที่อยู่อาศัย	183.751	224.498	4.09	272.935	386.415	7.20	135.314	181.784	6.08
การบริหารราชการแผ่นดิน	137.903	165.382	3.70	283.250	617.211	16.86	105.933	132.266	4.54
บริการ	346.188	464.223	6.04	2,431.397	3,876.768	9.78	280.833	417.826	8.27
	4,029.976	7,755.084	13.99	12,058.913	20,224.534	10.90	3,313.499	4,966.216	8.43

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.2.2 รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล อนุภาคมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในปี 2532 มีมูลค่า 67,702 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศและภาคต่าง ๆ แล้ว (ตารางที่ 3.8) จะเห็นว่า อนุภาคมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างสูงมาก โดยสูงกว่ารายได้เฉลี่ยของประเทศซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 32,028 บาท และสูงกว่าทุกภาคของประเทศ ยกเว้นกรุงเทพฯ และปริมณฑล และเมื่อพิจารณา รายจังหวัดจะพบว่า จังหวัดชลบุรีมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงที่สุด คือ 87,781 บาท รองลงมาคือ ฉะเชิงเทราและระยองตามลำดับ โดยมีมูลค่าเท่ากับ 55,603 และ 42,117 บาท ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าโครงสร้างทางรายได้ของอนุภาคมีการขยายตัวเกือบจะอยู่ในลักษณะเกือบเท่าตัว เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในปี 2527

3.2.3 โครงสร้างการผลิตรายสาขา จากการศึกษามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขา การผลิตของอนุภาค ในตอนต้นจะเห็นว่าสาขาการผลิตทั้ง 4 สาขา ที่กล่าวมาแล้ว คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละถึง 71.56 ของมูลค่ารวมของอนุภาค, ในการพิจารณาโครงสร้างการผลิตรายสาขา จะ เน้นศึกษาเฉพาะ 4 สาขาที่เป็นสาขาของอนุภาคเท่านั้น เนื่องจากสาขาการผลิตอื่นมีสัดส่วน ค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตเพื่อสนองความต้องการเฉพาะชุมชนเท่านั้น

- สาขาอุตสาหกรรม นับตั้งแต่เริ่มโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตะวันออก เป็นต้นมาทำให้พื้นที่อนุภาคมีการขยายการลงทุนด้านอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจน กลายเป็นสาขาการผลิตหนึ่งของอนุภาค โดยปรากฏว่าในปี 2532 อนุภาคมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ มวลรวมของสาขานี้เท่ากับ 9,097,141 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.61 ของผลิตภัณฑ์ อนุภาคมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.84 โดยจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการผลิตสาขานี้ สูงสุด รองลงมาเป็นฉะเชิงเทราและระยองตามลำดับ คือมีมูลค่าเท่ากับ 8,312,106 ล้านบาท, 2,115,834 ล้านบาท ตามลำดับ ในขณะที่อัตราการขยายตัวของอนุภาคเท่ากับ 9.84 ส่วนจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง มีอัตราการขยายตัวเท่ากับ 31.2, 37.05 และ 7.24 ตามลำดับ ซึ่งอัตราการขยายตัวของอนุภาคใกล้เคียงกับอัตราการขยายตัวของประเทศที่ดั่ง ไว้คือ 10.86 แต่สูงกว่าเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6

การกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในอนุภาค ในปี พ.ศ. 2532 อนุภาคมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 2,438 โรง มีเงินทุนจดทะเบียน 614,064,631 ล้านบาท

ตารางที่ 3.8 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของอนุภาคเปรียบเทียบกับประเทศและภาคต่าง ๆ
พ.ศ. 2527, 2532

ผู้ พบ	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	อัตราการเพิ่มร้อยละต่อปี
ประเทศ	19,194	32,028	10.78
ภาคตะวันออก	24,211	45,751	13.57
กลาง	19,068	30,587	9.91
ตะวันตก	19,028	28,434	8.36
เหนือ	12,840	18,833	7.96
ใต้	14,638	21,955	8.44
ตะวันออกเฉียงเหนือ	8,315	11,981	7.58
กทม. + ปริมณฑล	53,762	96,239	12.35
อนุภาค	33,832	67,702	14.88
ละแวกกรุงเทพฯ	24,530	55,603	17.78
ชลบุรี	44,808	87,781	14.40
ระยอง	24,296	42,117	11.63

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และมีการจ้างแรงงาน 67,544 คน (ตามตารางที่ 3.9) โดยโรงงานส่วนใหญ่กระจุกตัวหนาแน่นมากที่อำเภอเมืองชลบุรี, อำเภอเมือง และอำเภอแกลงจังหวัดระยอง อำเภอพนมสารคาม และอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา นอกนั้นมีโรงงานอุตสาหกรรมกระจายอยู่ทั่วไป (อุตสาหกรรมที่หนาแน่นที่สุด คือ อุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากภาคตะวันออก เป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ) ส่วนประเภทของอุตสาหกรรมในอนุภาคร้อยละ 90 จะเป็นโรงงานขนาดเล็กและขนาดกลาง อุตสาหกรรมที่หนาแน่นที่สุด คือ อุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรได้แก่ โรงสีข้าว โรงมันเส้น มันเม็ด โรงงานอบเมล็ดพันธุ์พืช และโรงงานผลิตอาหารสัตว์ เป็นต้น ซึ่งโรงงานเหล่านี้จะกระจุกตัวอยู่ตามแหล่งวัตถุดิบโดยเฉพาะจังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยองประเภทโรงงานที่หนาแน่นคือ โรงสีข้าว โรงมันเส้น มันเม็ด เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวและมันสำปะหลังที่สำคัญของอนุภาคและภาคตะวันออก ส่วนโรงงานน้ำตาลหนาแน่นที่อำเภอบ้านฉางและอำเภอหนองใหญ่ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกอ้อย ปัจจุบันมีการส่งเสริมให้ปลูกยางพาราทดแทนมันสำปะหลังและสามารถส่งเป็นวัตถุดิบให้กับโรงงานรีดยางและแปรรูปยางที่อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ส่วนโรงงาน อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จะพบที่จังหวัดชลบุรี ได้แก่ โรงมันเส้น มันเม็ด โรงงานน้ำตาลทราย โรงงานทอผ้า และโรงงานผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ ซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง อำเภอสวีราชาเป็นโรงงานขนาดใหญ่ที่ผลิตเพื่อการส่งออก ส่วนที่จังหวัดระยองมีโรงงานแป้งมันสำปะหลัง โรงงานลับประคกระป๋อง โรงงานน้ำตาลทรายที่อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง และที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จะมีโรงงานมันสำปะหลัง โรงงานทอผ้าและปั่นค้าย ที่อำเภอบางปะกง นอกจากนี้ยังมีโรงงานผลิตไซฟองที่อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

- สาขาเกษตรกรรม เป็นอุตสาหกรรมการผลิตที่มีมูลค่ารวมรองลงมาจากสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าผลิตภัณณ์รวมคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 15.58 ของผลิตภัณณ์อนุภาค ในปี 2532 สาขาการเกษตรกรรม ได้แยกย่อยออกเป็น 6 สาขาย่อย คือ กสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ บริการทางการเกษตร และแปรรูปผลผลิตอย่างง่าย ซึ่งสาขากสิกรรมเป็นสาขาย่อยที่ทำรายได้สูงสุดในการผลิตสาขาเกษตรกรรม เนื่องจากพื้นที่อนุภาคตอนบนเป็นที่ราบเหมาะแก่การเพาะปลูก ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา และบางอำเภอของจังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง เศรษฐกิจที่สำคัญของอนุภาคได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวทอเลี้ยงสัตว์ อ้อยโรงงาน และลับประค เป็นต้น สาขาศุสัตว์นับว่าเป็นสาขาที่สำคัญรองลงมาจากสาขากสิกรรม ซึ่งมีการ

ตารางที่ 3.9 แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม เงินทุน แรงงาน ของอนุภาคราชำเภอ
ปี พ.ศ.2532

จังหวัด/อำเภอ	จำนวนโรงงาน	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน
จ. ฉะเชิงเทรา	452	8,922.067	20,938
อ. เมือง	108	718.123	1,795
อ. บ้านโพธิ์	28	508.966	246
อ. บางปะกง	73	6,201.514	14,263
อ. บางคล้า	53	1,181.321	3,352
อ. บางน้ำเปรี้ยว	39	158.273	301
อ. พนมสารคาม	120	142.616	822
อ. สนั่นชัยเขต	11	4.999	59
อ. แปลงฮาว	16	4.64	82
กิ่งอ. ราชสำเริง	4	1.615	18
จ. ชลบุรี	1,249	40,408.156	34,774
อ. เมือง	566	2,001.804	7,677
อ. บางละมุง	142	261.527	1,928
อ. บ้านบึง	138	2,986.677	9,063
อ. ศรีราชา	144	34,060.849	11,703
อ. พนมสนิคม	118	465.778	1,130
อ. พานทอง	82	60.158	935
อ. สัตหีบ	16	98.413	139
อ. หนองใหญ่	21	456.428	1,011
อ. บ่อทอง	22	16.522	188

ตารางที่ 3.9 (ต่อ) แสดงจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม เงินทุน แรงงาน ของธนาคารอำเภอ
ปี พ.ศ. 2532

จังหวัด/อำเภอ	จำนวนโรงงาน	เงินลงทุน (ล้านบาท)	คนงาน
จ. ระยอง	737	14,738.408	11,832
อ. เมือง	343	13,246.302	4,709
อ. แกลง	260	570.107	3,780
อ. บ้านค่าย	101	606.203	2,201
อ. ปลวกแดง	5	46.729	349
อ. บ้านฉาง	23	268.158	880
กิ่งอ. วังจันทร์	5	.909	13
อนภาค	2,438	64,068.631	67,544

ที่มา : ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรี ระยอง และเชิงเทรา พ.ศ. 2532

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เลี้ยงกระจายอยู่ทั่วไป และเป็นการเลี้ยงเพื่อเป็นการประกอบอาชีพหลัก สัตว์ที่เลี้ยงกันมาก ได้แก่ สุกร ไก่ เป็ด โค และกระบือ สาขาประมง เป็นสาขาที่หารายได้เป็นลำดับ 3 ในการผลิตสาขาเกษตรกรรมมีทั้งการประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ปัจจุบันปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเลลดลง เนื่องจากปัญหามลภาวะและการขยายตัวของเรือประมง จึงมีการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมากขึ้น ส่วนการผลิตสาขาย่อยอื่น มีมูลค่าการผลิตน้อย จัดได้ว่ามีความสำคัญน้อยมาก

- สาขาบริการ เป็นสาขาที่มีมูลค่าการผลิตรวมเป็นอันดับ 3 ของอนุภาค มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม คิดเป็นมูลค่าร้อยละ 14.44 ของผลิตภัณฑ์อนุภาค เนื่องจากอนุภาคและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง แต่เนื่องจากประสบปัญหาด้านสาธารณสุขโรค โควิดเฉพาะน้ำประปา และปัญหามลภาวะในด้านของการท่องเที่ยวทางทะเล ทำให้การขยายตัวของการผลิตสาขาบริการมีส่วนลดลงจากปี 2527 เล็กน้อย ปัจจุบันหลายหน่วยงานพยายามช่วยกันแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเมืองพัทยา ซึ่งเป็นเมืองสำคัญทางด้านการท่องเที่ยวทั้งของอนุภาค และของประเทศก็ประสบปัญหาวิกฤตทางด้านมลภาวะและปัญหาสาธารณสุขโรค ทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวลดลง โดยนักท่องเที่ยวได้ย้ายไปเที่ยวจังหวัดภูเก็ตแทน

- สาขาการค้าปลีกและการค้าส่ง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 13.83 ของผลิตภัณฑ์อนุภาค มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 16.05 โดยจังหวัดชลบุรีมีมูลค่าการผลิตสูงสุดของภาค ซึ่งแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้กำหนดบทบาทให้จังหวัดชลบุรี เป็นเมืองหลักของภูมิภาค ธุรกิจการลงทุนจึงรวมตัวอยู่ในจังหวัดชลบุรีมาก ประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีประชากรอาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งธุรกิจที่คิดตามมาก็คือ ด้านพาณิชย์กรรม การค้าปลีกและการค้าส่งนั่นเอง

3.2.4 กิจกรรมที่เป็นฐานเศรษฐกิจของพื้นที่

ในการหากิจกรรมที่เป็นฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้ใช้วิธีวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทั้ง (Location Quotient) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับความชำนาญเพื่อศึกษา การผลิตประเภทต่าง ๆ ว่าสาขาใดเป็นกิจกรรมฐานของจังหวัดหรือของภาค

ตารางที่ 3.10 แสดงผลสัมฤทธิ์ (Location Quotient) ของพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก
พ.ศ. 2527, 2532

สาขาการผลิต	ละโว้เทร่า		ชลบุรี		ระยอง	
	2527	2532	2527	2532	2527	2532
เกษตรกรรม	1.48	1.28	0.52	0.51	1.56	1.52
พืช	1.48	1.19	0.47	0.44	1.60	1.43
ปศุสัตว์	2.07	2.10	0.72	0.67	0.41	0.51
ประมง	1.14	0.83	0.56	0.63	2.98	3.60
ป่าไม้	0.32	0.10	0.00	0.27	2.09	4.29
บริการทางการเกษตร	1.12	0.96	0.58	0.55	1.64	1.25
แปรรูปผลผลิตอย่างง่าย	0.97	0.79	0.47	0.50	1.66	1.65
เหมืองแร่และขุดหิน	2.59	2.71	0.85	0.61	1.90	1.36
อุตสาหกรรม	0.48	1.22	1.77	1.40	0.64	0.60
ก่อสร้าง	0.57	0.29	1.05	1.59	1.06	0.94
ไฟฟ้าและประปา	1.41	1.10	0.90	0.87	1.45	1.77
คมนาคมและขนส่ง	0.91	0.99	0.79	0.96	0.84	0.71
การค้าส่งและการค้าปลีก	1.02	0.77	0.61	0.77	1.01	1.10
การเงินและการธนาคาร	0.83	0.79	0.95	0.91	1.23	1.36
ที่อยู่อาศัย	1.13	0.88	0.56	0.58	1.01	1.11
การบริหารราชการแผ่นดิน	0.89	0.60	0.61	0.85	0.83	0.75
บริการ	0.58	0.44	1.37	1.39	0.57	0.61

จากข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดของอนุภาคในปี 2532 (ตารางที่ 3.10) พบว่าสาขาการผลิตที่มีความสำคัญมากกว่าภาคเกษตรเฉลี่ยในสาขาการผลิตเดียวกัน ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม เฉพาะสาขาย่อย คือการประมง สาขาเหมืองแร่และย่อยหิน สาขาอุตสาหกรรม สาขาก่อสร้าง และสาขาบริการ ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละจังหวัดในอนุภาคจะเห็นว่าจังหวัดชลบุรี มีสาขาอุตสาหกรรม สาขาก่อสร้างและสาขาบริการ เป็นสาขาที่มีความชำนาญมากกว่าภาค ส่วนจังหวัดฉะเชิงเทรา สาขาอุตสาหกรรมเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในปี 2532 นอกจากนี้ยังมีสาขาไฟฟ้าและประปา ส่วนจังหวัดระยอง สาขาการผลิตที่มีความชำนาญมากกว่าภาคได้แก่ สาขาเกษตรกรรมเกือบทุกชนิด ยกเว้นสาขาศุสุสัตว์ และยังมีสาขาเหมืองแร่และการย่อยหิน สาขาไฟฟ้าและประปา สาขาการค้าส่งและการค้าปลีก สาขาการเงินและการธนาคาร และสาขาที่อยู่อาศัย จะเห็นได้ว่าภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นสาขาที่มีความชำนาญมากกว่าภาคเกษตรเฉลี่ย

3.3 ลักษณะทางสังคม

ในการศึกษาพื้นที่ นอกจากจะพิจารณาค่านายภาพและ เศรษฐกิจแล้ว ลักษณะทางสังคมก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงสภาพความพร้อมของพื้นที่ ที่จะพัฒนาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพได้มากน้อยเพียงใด โดยในที่นี้จะกล่าวถึง การศึกษาและสาธารณสุข

3.3.1 การศึกษา การบริการด้านการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาแรงงานและประชากรในพื้นที่ ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 และ ฉบับที่ 6 กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบาย เพื่อเร่งรัดการพัฒนาการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพให้เหมาะสมกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งการ เสริมสร้างบุคคลที่มีความรู้ความคิดและความสามารถประกอบอาชีพ

การบริการด้านการศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

ระดับประถมศึกษา อนุภาคมีการศึกษาระดับประถมทั้งสิ้น 1,048 โรงเรียน กระจายอยู่ทุกอำเภอและตำบล แต่คุณภาพการศึกษา ระหว่างสถานศึกษาต่าง ๆ มีความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะระหว่างสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเมืองกับชนบท หรือสถานศึกษาขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก สาเหตุเนื่องมาจากยังขาดมาตรฐานในการจัดสรรทรัพยากรและสื่อการเรียน

การสอนแก่สถานศึกษาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ระดับมัธยมศึกษา อนุภาคมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั้งสิ้น 78 โรงเรียน โดยกระจายอยู่ครบทุกอำเภอ และบางอำเภอมีมากกว่า 1 แห่ง

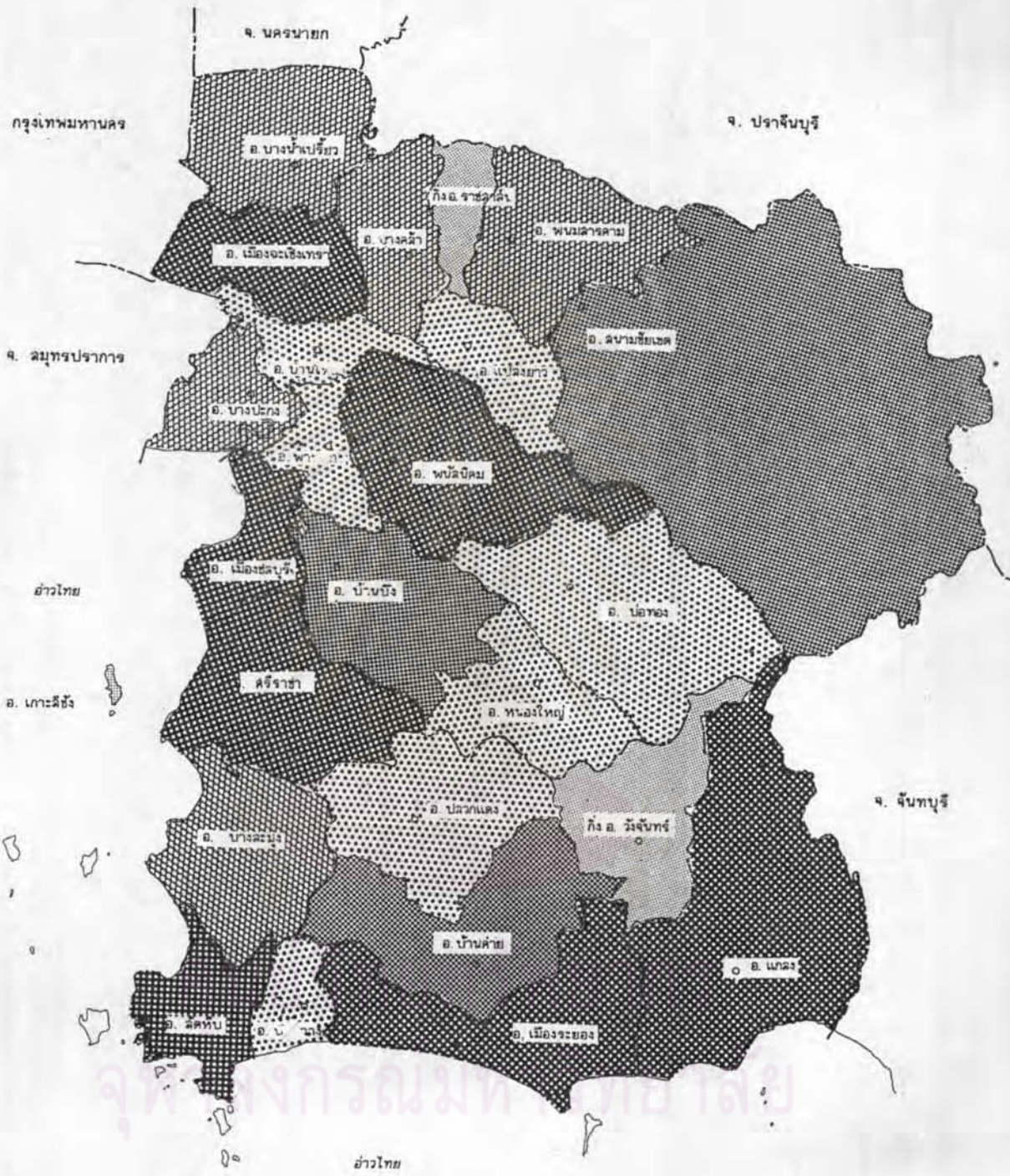
ระดับอาชีวศึกษา สำหรับพื้นที่อนุภาคการศึกษาระดับนี้มีความสำคัญมาก เนื่องจากมีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมทำให้ต้องการแรงงานมีฝีมือเข้าทำงานมาก ในอนุภาคมีการศึกษาระดับนี้ 27 แห่ง ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในอำเภอที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดทุกจังหวัด จังหวัดชลบุรีมีมากที่สุดคือ 22 แห่ง

ระดับอุดมศึกษา มีสถานศึกษาในระดับนี้ 4 แห่ง คือ วิทยาลัยครูฉะเชิงเทรา วิทยาลัยพยาบาลชลบุรี มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยศรีบูรพา การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของอนุภาคมาก แต่ยังมีสัดส่วนอยู่ในระดับต่ำคือ มีร้อยละ 1.01 ของจำนวนนักเรียนนักศึกษาในอนุภาค ซึ่งถือว่ายังไม่เพียงพอ เมื่อเทียบกับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในอนุภาค จึงมีแรงงานจากที่อื่นอพยพเข้ามาทำงานมากขึ้น

3.3.2 การสาธารณสุข การบริการด้านสาธารณสุข เป็นการดูแลด้านสุขภาพอนามัยของประชากร ถ้าหากประชากรมีอนามัยดี แข็งแรง การประกอบกิจการงานต่าง ๆ ก็จะราบรื่น ในอนุภาคมีจังหวัดชลบุรี เป็นศูนย์กลางการให้บริการทางสาธารณสุข เป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศูนย์ มีขนาดเตียง 600 เตียง และยังเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยพยาบาล ส่วนในระดับอำเภอจะมีโรงพยาบาลอำเภอซึ่งมีขนาดเตียงตั้งแต่ 10-60 เตียง จะมีประมาณร้อยละ 98 ของอำเภอในอนุภาคและมีสถานีอนามัยทุก ๆ ตำบล

3.4 ลักษณะทางประชากร

ลักษณะทางประชากร ในปี พ.ศ. 2532 อนุภาคมีประชากร 1,917,470 คน คิดเป็นร้อยละ 52.77 ของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีจำนวนประชากร 3,633,554 คน โดยจังหวัดที่มีประชากรมากที่สุดคือ จังหวัดชลบุรี (896,340 คน) รองลงมาคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา (575,731 คน) และจังหวัดระยอง (445,399 คน) ความสำคัญ ซึ่งการกระจายตัวของประชากรในแต่ละพื้นที่จะแตกต่างกันไป สามารถพิจารณาได้จากความหนาแน่นและขนาดของประชากรในแต่ละบริเวณ

ที่มา : กรมการปกครอง

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

แสดง : ขนาดประชากร รายอำเภอ พ.ศ. 2532

	มากกว่า 100,000 คน		20,000 - 50,000 คน
	75,000 - 100,000 คน		น้อยกว่า 20,000 คน
	50,000 - 75,000 คน		

แผนที่ 3.10

3.4.1 การกระจายตัวและความหนาแน่นของประชากร การกระจายตัวของประชากรของอนุภาคสามารถแบ่งกลุ่มประชากรได้ 5 กลุ่ม ตามขนาดประชากรรายอำเภอ ซึ่งการกระจายตัวจะมีความสำคัญ กับลักษณะภูมิประเทศและโครงข่ายคมนาคม (ตามแผนที่ 3.10) ประชากรกลุ่มที่ 1 กำหนดให้มีขนาดมากกว่า 100,000 คน มีจำนวน 7 อำเภอ จะเห็นว่าเป็นอำเภอที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัดและเทศบาล ยกเว้นอำเภอสังขะซึ่งไม่มีเทศบาลตั้งอยู่แต่มีประชากรมากกว่า 100,000 คน เนื่องจากอำเภอสังขะเป็นที่ตั้งของฐานทัพเรือสังขะจึงทำให้ตัวเลขประชากรในอำเภอนี้สูงขึ้นมาก กลุ่มนี้จะเป็นประชากรที่กระจายตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 ซึ่งอยู่เลียบชายฝั่งทะเลตะวันออก ยกเว้นอำเภอพนัสนิคมซึ่งอยู่ถัดเข้ามาตอนในของภูมิภาคแต่ก็เป็นที่ตั้งของเทศบาลเมืองพนัสนิคม และยังมีค่ายผู้ลี้ภัยตั้งอยู่ด้วย กลุ่มที่ 2 และกลุ่มที่ 3 มีขนาดประชากร 75,000 - 100,000 คน และ 50,000 - 75,000 คนมีจำนวน 9 อำเภอ ส่วนใหญ่จะเป็นอำเภอที่มีชุมชนเมืองมากกว่า 1 แห่งขึ้นไป และมีทางหลวงแผ่นดินตัดผ่าน กลุ่มที่ 4 มีขนาดประชากร 20,000 - 50,000 คน มีจำนวน 7 อำเภอ เป็นอำเภอที่มีโครงข่ายคมนาคมน้อย และส่วนใหญ่จะมีชุมชนเมืองประเภทสุขาภิบาลอยู่อำเภอละ 1 แห่ง กลุ่มสุดท้าย มีขนาดประชากรน้อยกว่า 20,000 คน มีจำนวน 3 แห่ง ซึ่งยังมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอทั้ง 3 แห่ง ด้านความหนาแน่นของประชากรในอนุภาคเฉลี่ยประมาณ 145 คนต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 3.11) จังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดคือ จังหวัดชลบุรี โดยความหนาแน่นเฉลี่ย 205 คน ต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาคือจังหวัดระยอง มีความหนาแน่นเฉลี่ย 125 คน ต่อตารางกิโลเมตร และจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความหนาแน่น 108 คนต่อตารางกิโลเมตรตามลำดับ และจากข้อมูลรายอำเภอจะเห็นได้ว่าอำเภอที่มีความหนาแน่นเฉลี่ยสูง จะเป็นอำเภอที่เป็นที่ตั้งของเทศบาลซึ่งพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ที่มีความเจริญสูง จึงเป็นแหล่งดึงดูดค่าหัวประชากรเข้าไปอยู่อาศัยมาก ส่วนพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยจะอยู่บริเวณตอนในของอนุภาค

การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง ปี พ.ศ. 2527-2532 อนุภาคมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 2.5 ต่อปี จังหวัดที่มีประชากรเพิ่มสูงสุดคือ จังหวัดชลบุรี มีประชากรเพิ่มร้อยละ 2.8 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มทั้งหมด รองลงมาคือ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง ซึ่งมีประชากรเพิ่มร้อยละ 2.44 และ 1.86 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในระดับอำเภอ อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูงได้แก่ อำเภอสนามชัยเขต เมืองพิบูลย์ กิ่งอำเภอเกาะ

ตารางที่ 3.11 แสดงประชากรความหนาแน่นและอัตราการเจริญเติบโตรายอำเภอ พ.ศ. 2527, 2532

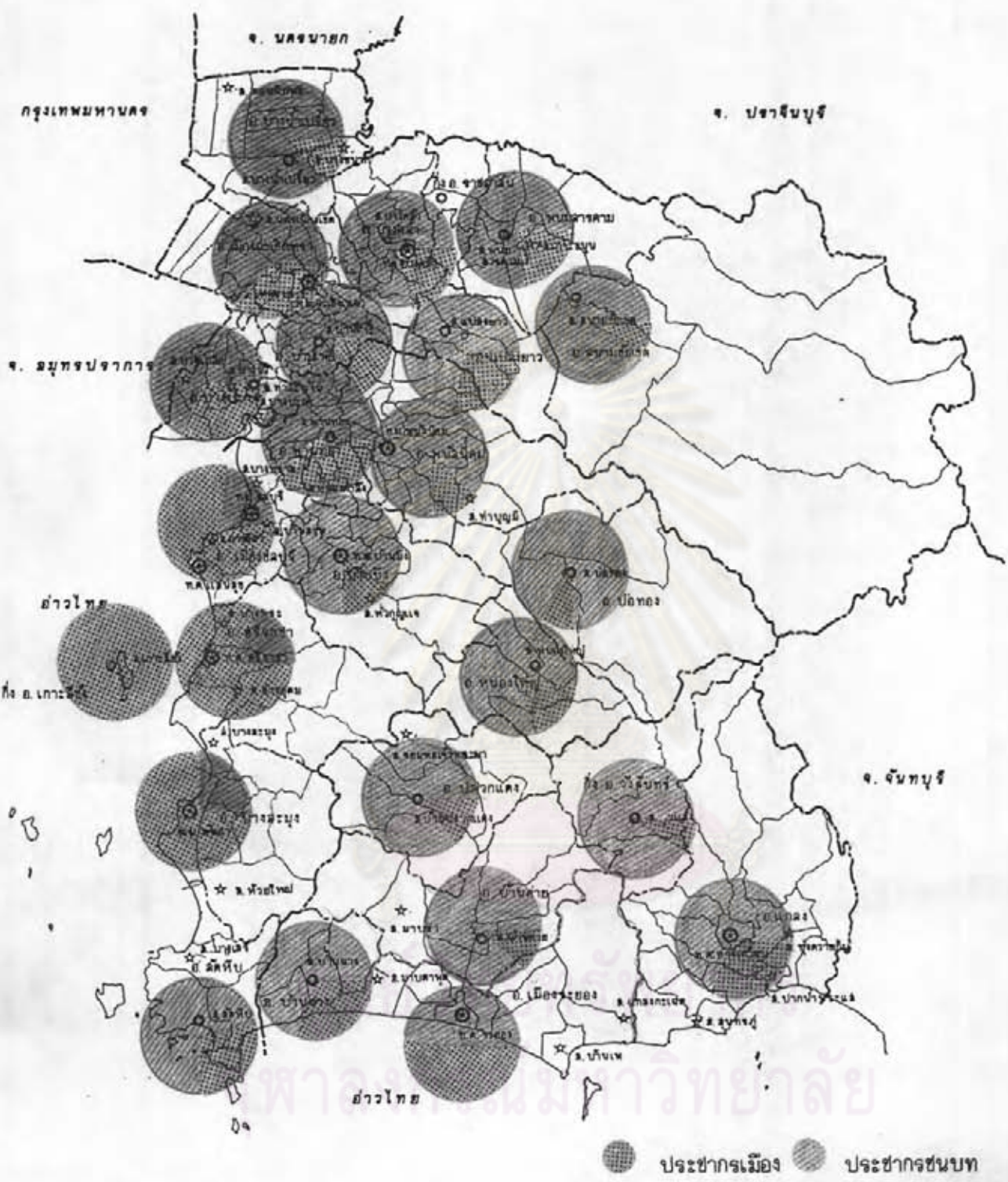
เขตการปกครอง	พื้นที่	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	ความหนาแน่น ^๕		อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย ต่อปี
				พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	
อนภาค	13,266.000	1,696,621	1,917,470	127.89	144.54	2.48
จ. ชลบุรี	4,363.000	780,091	896,340	178.80	205.44	2.82
อ. เมือง	288.791	189,797	202,824	829.56	866.50	1.34
อ. นนทบุรี	699.702	131,866	144,563	188.46	206.61	1.86
อ. ศรีราชา	616.434	115,872	132,195	187.97	214.45	2.67
อ. บ้านบึง	646.334	78,107	92,329	120.85	142.85	3.40
อ. ทานทอง	173.037	39,986	44,545	231.08	257.43	2.18
อ. บางละมุง	260.921	47,253	54,241	181.10	219.38	3.91
อ. สัตหีบ	333.422	82,326	100,808	246.91	302.34	4.13
อ. ท้องใหญ่	397.476	19,170	20,891	48.23	52.56	1.73
อ. บ่อทอง	781.544	30,640	36,704	39.20	46.96	3.68
กิ่งอ. เกาะสีชัง	17.239	3,059	3,774	177.45	218.92	4.29
เมืองพัทยา	208.000	42,009	60,466	201.97	290.70	7.56
จ. ฉะเชิงเทรา	5,351.000	510,308	575,731	95.37	107.59	2.44
อ. เมือง	378.663	121,970	131,899	322.10	348.33	1.58
อ. บ้านค้อ	355.290	56,993	60,860	160.41	171.30	1.32
อ. บางน้ำเปรี้ยว	498.659	66,298	71,707	132.95	143.80	1.58
อ. บางปะกง	257.893	67,318	73,430	261.03	284.73	1.75
อ. บ้านโพธิ์	217.593	43,106	44,992	198.10	206.77	0.86
อ. นนทบุรี	550.000	67,566	73,072	122.85	132.86	1.58
อ. สอนคี่เขต	2,720.772	49,658	77,299	18.25	28.41	9.25
อ. แผลงยาว	237.230	26,280	30,260	110.78	127.55	2.86
กิ่งอ. ราชสำเริง	134.900	11,119	12,212	82.42	90.53	1.89

ตารางที่ 3.11 แสดงประชากรความหนาแน่นและอัตราการเจริญเติบโตรายอำเภอ พ.ศ. 2527, 2532 (ต่อ)

เขตการปกครอง	พื้นที่	1		2		อัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยต่อปี
		พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	
จ. ระยอง	3,552.000	406,222	445,399	144.36	125.39	1.86
อ. เมือง	514.550	127,919	143,559	248.60	278.99	2.33
อ. บ้านฉาง	238.373	41,693	44,898	174.91	188.35	1.53
อ. แกลง	1,058.413	116,680	128,468	110.24	121.38	1.94
อ. บ้านค่าย	727.075	73,671	78,111	101.32	107.43	1.18
อ. ปลวกแดง	618.341	30,984	32,831	49.96	53.09	1.22
กิ่งอ. วิังจันทร์	395.249	15,365	17,532	38.87	44.35	2.67

- ที่มา : 1. สำนักงานกลางทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง
2. จากการคำนวณ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

● ประชากรเมือง ◐ ประชากรชนบท

การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์เชิงที่ตั้งของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก แผนที่ 3.11

แผนที่แสดงลัดล่วนประชากร เมือง กับ ชนบท

สัญลักษณ์

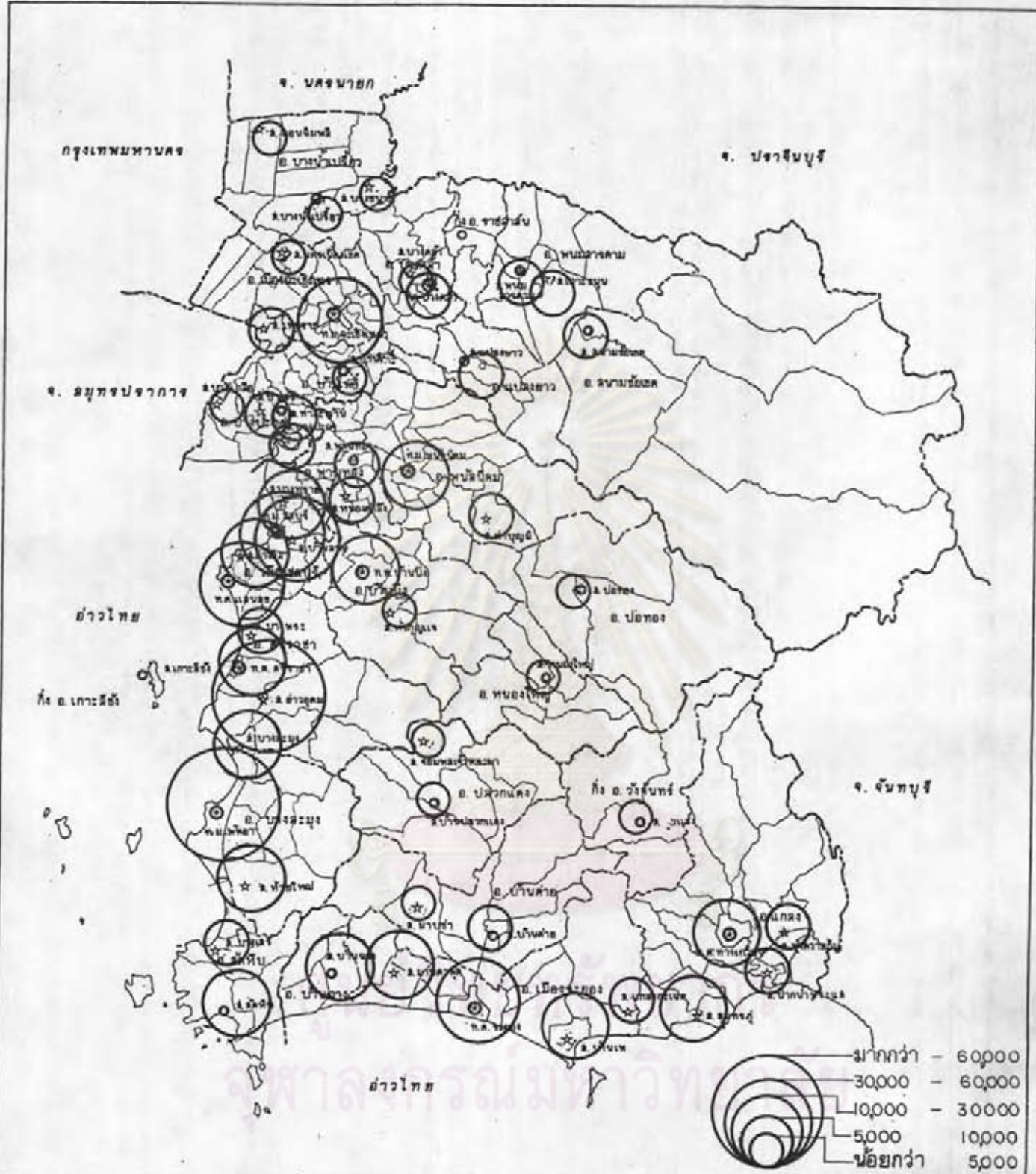
⊙ เทศบาล	-----	เส้นเขต จังหวัด
⊕ เมืองพัทยา	-----	เส้นเขต อำเภอ
○ ฐานาภิบาลที่เป็นที่ตั้งอำเภอ		เส้นเขต ตำบล
☆ ฐานาภิบาลที่ไม่ใช่ที่ตั้งอำเภอ	○	ที่ตั้งอำเภอ และ กิ่งอำเภอ

ลีสซัง อาเภอบ่อทอง หากพิจารณาถึงลักษณะการเพิ่มประชากร จะเห็นว่าบริเวณที่มีการอพยพแรงงาน โดยที่อำเภอสามชัยเขต กิ่งอำเภอเกาะลีสซัง และอำเภอบ่อทอง จะเป็นแรงงานที่เข้ามาเป็น ลูกจ้างทำงานในพื้นที่เมืองหัตยา แรงงานที่อพยพเข้ามาจะเข้ามาในลักษณะการขายบริการ ส่วน อำเภอที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรต่ำได้แก่ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านค่าย อำเภอบลวกแดง เมื่อพิจารณาจากระบบเศรษฐกิจจะเห็นว่า เป็นกลุ่มอำเภอที่นมีระบบเศรษฐกิจที่เด่น ๆ จึงยังมีปัจจัย ที่จะดึงดูดให้มีการอพยพเข้ามาทำงานหรือประกอบกิจการ การลงทุนต่าง ๆ ประกอบกับเป็น อำเภอที่อยู่ภายในของอนุภาคระบบโครงข่ายการคมนาคมยังไม่เจริญมาก

3.4.2/ ประชากรเขตเมืองและเขตชนบท ในปี พ.ศ. 2532 อนุภาคมีประชากร เมือง 722,804 คน และประชากรชนบท 1,194,666 คน โดยคิดเป็นสัดส่วนประชากรเมือง ต่อประชากรชนบทเท่ากับ 39:62 (แผนที่ 3.11) ซึ่งเขตเมืองในอนุภาคประกอบด้วยชุมชน ระดับเทศบาลเมือง 4 แห่ง ระดับเทศบาลตำบล 5 แห่ง ระดับสุขาภิบาล 44 แห่ง และเมือง หัตยา 1 แห่ง ซึ่งเป็นเมืองที่มีการปกครองรูปแบบพิเศษออกไป เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายจังหวัด จะเห็นว่าจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรชนบทสูงสุด มีสัดส่วนเท่ากับ 50:50 รองลงมาได้แก่จังหวัดระยอง และฉะเชิงเทรา คือ มีสัดส่วนเท่ากับ 33:36 และ 30:70 ตามลำดับ

3.4.3 ชุมชนเมืองในอนุภาค ชุมชนเมืองในที่นี้หมายถึงประชากรที่อยู่ในเขตเทศบาล ซึ่งเป็นเขตการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยชุมชนจะเป็นแหล่งกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า และให้บริการแก่ชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง โดยที่ชุมชนจะมีขนาดใหญ่มากหรือเล็กขึ้นอยู่กับความสำคัญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประชากร สังคม โครงสร้างพื้นฐาน กล่าวคือ ถ้าชุมชนมีเขตอิทธิพล ในการบริการที่กว้าง มีความเป็นศูนย์กลางที่ดี มีจำนวนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่า จะมีแรงดึงดูดให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น หากแต่ประชากรอพยพเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น หากให้พิจารณาการของชุมชนมีการขยายตัวและวิวัฒนาการที่แตกต่างกัน ในอนุภาคมีวิวัฒนาการรูปแบบ การขยายตัวค่อนข้างรวดเร็ว โดยในระยะเริ่มแรกชุมชนดั้งเดิมจะ เกาะกลุ่มกันหนาแน่นบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลตามแนวทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 โดยมีศูนย์กลางการบริการอยู่ที่ที่ตั้ง จังหวัดต่าง ๆ ในอนุภาคและมีการพึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจและบริการจากกรุงเทพฯ ลักษณะ

<p>การศึกษาบทบาทและความสัมพันธ์ของชุมชนเมืองในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก</p>	<p>แผนที่ 3.12</p>												
<p>แผนที่แสดงการกระจายตัวของประชากรในระดับเทศบาลและคูหาภิบาล</p>													
<p>สัญลักษณ์</p> <table border="0"> <tr> <td>⊙ เทศบาล</td> <td>-----</td> <td>เส้นเขต จังหวัด</td> </tr> <tr> <td>⊙ เทศบาลเมืองพัทยา</td> <td>-----</td> <td>เส้นเขต อำเภอ</td> </tr> <tr> <td>○ คูหาภิบาลที่เป็นที่ตั้งอำเภอ</td> <td>.....</td> <td>เส้นเขต ตำบล</td> </tr> <tr> <td>☆ คูหาภิบาลที่ไม่ใช่ที่ตั้งอำเภอ</td> <td>○</td> <td>ที่ตั้งอำเภอ และ กิ่งอำเภอ</td> </tr> </table>		⊙ เทศบาล	-----	เส้นเขต จังหวัด	⊙ เทศบาลเมืองพัทยา	-----	เส้นเขต อำเภอ	○ คูหาภิบาลที่เป็นที่ตั้งอำเภอ	เส้นเขต ตำบล	☆ คูหาภิบาลที่ไม่ใช่ที่ตั้งอำเภอ	○	ที่ตั้งอำเภอ และ กิ่งอำเภอ
⊙ เทศบาล	-----	เส้นเขต จังหวัด											
⊙ เทศบาลเมืองพัทยา	-----	เส้นเขต อำเภอ											
○ คูหาภิบาลที่เป็นที่ตั้งอำเภอ	เส้นเขต ตำบล											
☆ คูหาภิบาลที่ไม่ใช่ที่ตั้งอำเภอ	○	ที่ตั้งอำเภอ และ กิ่งอำเภอ											

การตั้งถิ่นฐานของประชากรมีรูปแบบแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก ต่อมามีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมรองรับยังพื้นที่ตอนในของอนุภาค ทำให้ประชากรกระจายตัวไปยังพื้นที่ตอนในมากขึ้น จนกระทั่งในปัจจุบันมีชุมชนเมือง 53 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ โดยจะอยู่หนาแน่นบริเวณขอบนอก คือ บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตอนกลางมีประชากรอยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก (แผนที่ 3.12) ในด้านขนาดของชุมชนเมืองในอนุภาค มีชุมชนเมืองที่มีขนาดมากกว่า 10,000 คน เพียง 20 เมือง โดยที่ชุมชนเมืองที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ สุขาภิบาลอ่าวอุดมมีจำนวน 80,360 คน ในขณะที่ชุมชนเมืองขนาดเล็กมีถึง 33 เมือง ชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรน้อยที่สุดคือ สุขาภิบาลบ้านโพธิ์ คือ มีจำนวนประชากร 1,500 คน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย